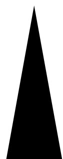

VOICU BUGARIU

VOCILE VIKINGILOR

EDITURA ALBATROS

VOICU
BUGARIU

VOCILE VIKINGILOR

Coperta: DAMIAN PETRESCU

EDITURA ALBATROS
1970

Lui Ion Hobana

vocile vikingilor

Acum erau cu toţii pe o masă lungă, înaltă de două palme, întinşi alături unul de altul, cu fire lucioase străbătându-le ţeasta, privind tavanul decorat straniu cu ochii lor uluiţi, ce începeau abia vizibil să se aburească. Forme ciudate, legate între ele prin fire groase ca nişte otgoane, bâzâiau. Pe lângă ei treceau umbre în halate albe, privindu-se scurt şi înţelegându-se fără cuvinte. Halatele apăsau nişte ieşituri strălucitoare şi zgomotele din încăpere deveneau tot mai ţiuitoare, ca ţipătul sfredelului în piatră.

*

Fuseseră găsiţi pietrificaţi, cu ochii sticloşi şi holbaţi, prinşi de îngheţ în poziţii extatice, privind ţintă spre un paradis de căldură. Cei mai mulţi zăceau ghemuiţi, cu capetele date pe spate şi răzimate de borduri. Ochii lor erau bile dure de safir. Nimic deznădăjduit nu se putea citi în privirile îngheţate. Păreau o sectă religioasă cuprinsă de moarte în timpul extazului. Gurile câtorva erau larg deschise. Duhul unui ultim răcnet de luptă sau de implorare a zeilor plutea în jurul lor. Îşi părăsiseră vâslele, se amestecaseră, înainte de moarte. Niciunul nu rămăsese la postul său. Acel ce părea a fi şeful privea în depărtare, destins, zâmbind parcă

duios. În mâna dreaptă ţinea sabia. Zăcea şezând. Încercase poate să moară în picioare, rezistând mâinilor de fier ce-l apăsaseră tot mai greu pe umeri. Dar simţise deodată, la fel cu luptătorii lui, acea căldură necunoscută şi se dăruise ei cu o patimă uitată în lungi ani de lupte, ruşinându-se parcă de slăbiciunea lui, aducându-şi aminte fulgerător de iubirile din tinereţe. Îl cuprinsese apoi fericirea aceea multicoloră, ce se rotea odihnitor prin faţa ochilor lui recunoscători, deschişi tot mai larg. Devenise numai privire. Chipurile băieţilor lui apăreau pentru o clipă în spărturile cercului aceluia; iubite din tinereţe îl priveau; luptătorii lui mânuiau săbiile răcnind mut, risipindu-se în fum. Apoi culorile păleau, se amestecau încet.

*

Ochii li se umezeau. Umbrele albe umblau acum mai iute, apăsau repede ieşiturile acelea de felurite culori. Sticlele ce le aveau în dreptul privirilor sclipeau scurt, aruncând raze de-o clipă.

Dar cei culcaţi nu se mişcau, nu spuneau nimic.

Ceilalţi forfoteau neliniştiţi. Păreau întristaţi. Se adunaseră într-un cerc amuţit şi se priveau în ochi. Mâinile le atârnau fără putere. După un timp unul dintre ei se mişcă extenuat şi făcu un perete întreg să alunece tăcut spre nu se ştie unde. Vuietul mării pătrunse răbufnind în încăpere. Mirosul amărui intră ca o uitare. După câteva minute peretele alunecă la locul lui şi zgomotul mării fu tăiat. În încăpere mai persistă o vreme mirosul mării şi apoi izurile ciudate ale lucrurilor de acolo îl acoperiră.

Bâzâitul deveni din nou singurul sunet.

Abia simţit, ochii celor întinşi unul lângă altul acolo pe masa aceea joasă începură să se mărească, umplând încăperea cu un lichid albastru-auriu arzător, aproape insuportabil de privit de către cei în halate albe.

Buzele vikingilor începură să tremure, se mişcară, se rotunjiră într-un murmur.

Murmurul creştea, creştea, vinele gâturilor li se îngroşau ca frânghiile; acum era un vuiet ameninţător, ce se transforma în urletul mării izbite de furtună. Un ocean urla monstruos prin gâtlejurile oamenilor culcaţi acolo jos, unul lângă altul. O culme, ca zgomotul izbirii a două uriaşe săbii şi apoi, treptat, tot mai încet, până la stingere.

Ochii le păleau, se micşorau, lumina albastră ce inundase încăperea reintra cu iuţeală în ei, dispărând. Buzele le tremurau şi, aproape dintr-odată la toţi, încremeniră. Bâzâitul încetă.

Grupul celor în halate albe rămăsese nemişcat, statuar. Apoi răsunară hohote femeieşti de plâns. Cu umerii căzuţi, se priveau la nesfârşit. Peste câtva timp unul dezvălui din nou marea. Cei culcaţi aveau ochii sticloşi.

recital de balet vechi

Coloana de flăcări năvălea. Sistemul solar al Pământului era aproape.

În interiorul navei domnea liniştea. Semnalizatoarele erau singurele semne de viaţă. Pâlpâiau. Părea că nava este lipsită de oameni.

Deodată apăru o femeie, umblând lin, aerian. Absentă, cu mişcările degajate şi triste ale omului care nu speră să se întâlnească cu cineva, străbătu coridorul ce ducea la cabina legăturilor exterioare. Era suplă, cu ceva de sălbătăciune în mişcări. Evoca o felină ce trece leneşă, pregătindu-şi saltul.

În curând nava va intra în zona din care legătura cu Pământul va fi posibilă.

Era singură. De doi ani era singură cu amintirile şi cu spaima ororii de pe Planeta Soarelui Albastru. Plecaseră opt. Călătoria urma să fie îndelungată. Ţinta era planeta ce emitea ciudatele semnale ritmice, de nedezlegat pentru pământeni. Drumul durase mult. Fără incidente. Planeta străină îi întâmpinase însă cu ferocitate. Oroarea cenuşie îi atacase fulgerător. Toţi muriseră, înainte de a putea spune măcar un cuvânt de bun rămas. Singură ea scăpase, din întâmplare sau printr-o ciudată imunitate feminină (era singura femeie din expediţie). Înspăimântată, declanşase robotul

programat pentru dirijarea întoarcerii şi aşteptase, într-o continuă somnolenţă, trecerea timpului. După un an, nava întâlnise un câmp magnetic energetic ce supusese propulsoarele la sarcini sporite. Combustibilul întoarcerii, care era la început excedent, devenise mai întâi sensibil suficient; apoi păru că nava nu va mai putea să revină cu propriile mijloace pe planeta ei. Într-o zi, când Anda, trezită din apatie de un semnalizator de avarie, verifica parametrii traiectoriei, observă îngrijorătorul grad de uzură al propulsoarelor atomice. Mai putea spera doar la captare.

Energia era scumpă. Anda transmise un mesaj laconic Pământului. Răspunsul nu întârzie mult.

— Şansele *Odettei* de a fi captată sunt mici, foarte mici. Nu le excludem, dar nu putem să-ţi ascundem primejdia în care te afli. Peste puţin timp vom încerca o captare. Păstrează-ţi calmul. Te urmărim.

...În urmă cu câţiva ani, Anda, a cărei primă profesiune fusese aceea de balerină, câştigase premiul întâi al planetei. În finală dansase din „Lacul lebedelor” de Ceaikovski. La sfârşit, tăcerea dominase câteva secunde. Ca şi acum, Anda o auzise bubuindu-i în urechi. Apoi un murmur se ridicase şi umpluse sala. Oamenii, în picioare, întindeau mâinile spre ea. Îi ofereau suprema preţuire ce putea saluta arta cuiva. Ca omagiu, nava primise numele personajului interpretat de ea: Odette. Cu câteva zile înainte de plecarea în călătorie, Anda dăduse un spectacol de adio. La

urmă plânsese îndelung, femeieşte. Apoi startul…

Trepida nava? Poate. Anda era palidă.

În salon răsună andantele, tema tristă a lebedei. Pe Pământ e seară…

Somnambulic îşi schimbă hainele: maioul, tu-tu-ul, poantele. Apare miraculos Odette, lebăda, albă. Nevăzut, mirat şi cuprins de tremurul începutului de dragoste, Siegfried este în faţa ei. O priveşte cu ochii măriţi. Pluteşte imaterial spre el. Dansează.

Pe Pământ e seară. Pe toate canalele de televiziune emisiunile s-au întrerupt. Se transmite acum un recital extraordinar de balet vechi: Ceaikovski, „Lacul lebedelor”. Vrăjiţi, oamenii urmăresc unduirile lebedei albe.

Deodată, o tăcută şi orbitoare incandescenţă invadează ecranele.

dimineaţa

Vila lui domina o vale pustie, cu pământul ars de vechi explozii. Singurul semn de vegetaţie al văii era trunchiul răsturnat şi atins de vreme al unui cedru. Uneori, noaptea, el se aşeza pe trunchi şi privea luna, fumând. În acele nopţi cu lună plină, valea îi părea unul dintre peisajele pe care le întâlnise în scurta sa carieră de om al cerului, iar trunchiul, ce începea să putrezească, se transforma într-un fotoliu al navei sale.

Prin aerul argintiu pluteau fluturările zburătoarelor de noapte din pădurea învecinată. Ţipătul lor straniu îl trezea din reverie. Tresărea şi se îndrepta spre pădurea încremenită. Licuricii luminau galben-verzui, rece.

Se lăsa în genunchi în faţa unuia. Îl privea hipnotizat. Apoi, dintr-odată istovit, pleca spre casă, clătinându-se, făcând popasuri lângă câte un copac. Luna se mărea, vibra din ce în ce mai intens. Umbra lui se făcea tot mai neagră. Pământul sterp al văii căpăta luciri opaline, chinuitoare. El tremura cuprins parcă de friguri. Ajungea acasă, târându-se aproape. Cu ultimele puteri declanşa fluxul de radiaţii binefăcătoare. Culcat pe spate, palid, învelit într-o sudoare de gheaţă, îi aştepta efectele calmante. Liniştea

venea încet, nespus de încet, din ce în ce mai încet cu fiecare noapte. Cu perfidie, boala sa, necruţătoarea maladie K, maladia astrului de carbon, câștiga teren. Tratamentul cu radiaţii părea ineficace. Savanţii Pământului promiteau să pună la punct, în curând, un nou tratament pentru membrii astronavei lui. Cu un an în urmă ei îl aplicaseră la doi membri ai expediţiei. Unul dintre ei se însănătoşise spectaculos, dar cel de al doilea murise. De un an lupta pentru descoperirea greşelii dura cu îndârjire. Rezultatele erau promiţătoare.

În noaptea aceasta simţea o luciditate demult neîncercată. Luna era prietenoasă, îi încălzea gândurile. Trunchiul răsturnat părea o mare vietate docilă, adormită.

Se aşeză cu ochii închişi şi îşi chemă tovarăşii de zbor la sfat. Aceştia veniră, cu expresiile atât de familiare lui: Soţia lui, cu aerul ei scormonitor de mică vietate de pădure, iubita lui soţie, apoi omul acela tăcut – el se însănătoşise – apriga matematiciană, cel bântuit de nostalgia Pământului. Veniră şi alţii. Toţi erau împrejurul lui. Îl priveau cu expresiile contradictorii ale memoriei involuntare.

Îşi întinse mâinile spre ei, mâinile lui tremurătoare. Nu-i observară gestul. Soţia lui îl privea tandru, fără să-i vadă lacrimile. Omul tăcut îi arăta sobru nişte diagrame.

O pală de vânt adie. Luna începea să se mărească, să vibreze tot mai argintiu. Se scutură şi îşi începu plimbarea sa obişnuită spre pădure.

Copacii îşi clătinau frunzele, cu foşnete abia perceptibile. Lumina ciudată a licuricilor pulsa.

Se lăsă greoi pe pământ şi privi unul dintre viermii strălucitori. Lumina pulsa neliniştitor. Creştea până la incandescenţă, slăbea aproape de stingere.

Îşi apropie privirea. Un soare îi crescu pe retină, orbitor. Îl cuprinse şi el se lăsă încet pe spate în căldura lui. Apoi soarele explodă tăcut şi păli.

jocuri în timp

I. alergătorul

Exista oare cu adevărat forma aceea incertă ce se rotea pe câmpie? Sau era o nălucire dată de razele piezişe ale soarelui?

Pietrele ce străjuiau locul se mişcară. Încet, foarte încet, ele se adunau, praful era adus de vânturi şi se transforma în noi şi noi blocuri de piatră. Sub picioarele mele lua naştere o alcătuire masivă din blocuri granitice. Se înălţa treptat.

Eram acum undeva sus, în marele amfiteatru şi priveam alergătorul. Se rotea neobosit. Acum nu mai era o umbră. Era alergătorul.

Lent, parcă visat, în tribune apărură contururile nesigure ale unor schelete. La început străvezii, apoi din ce în ce mai sclipitoare în albeaţa lor imaculată, sticlind în razele crepusculare ale soarelui. Pe ele se aduna încet carne şi spectatorii înviară strigând, încurajându-l pe alergător. Acesta fugea impasibil, deşi câţiva concurenţi, iviţi ca prin minune, îl depăşiseră. Spectatorii nici nu îi mai dădeau atenţie acum. Îi încurajau pe ceilalţi, care luptau cu ardoare. Alergătorul era ultimul.

Spectatorii treceau prin anumite schimbări. Glasurile li se subţiau, deveneau copii, sugari.

Dispăreau. Marele amfiteatru era demontat de către constructori, care cărau, mergând cu spatele înainte, enormele blocuri de piatră în toate direcţiile.

Alergătorul ocolea locul acela, devenit acum o câmpie cu vagi vestigii, cu paşi egali şi siguri, ritmic.

II. albul zăpezii

Privea demult albul zăpezii.

Se auzi soneria. Deschise, păstrându-şi aerul său impasibil de yoghin. Era o doamnă în vârstă, îmbrăcată demodat, având un turban roşu. Aşteptă să i se spună că este vorba de o confuzie. Dar doamna zâmbi şi intră pe lângă el în cameră. Credincios principiului său de a păstra o faţă imobilă, el o privi tăcut, ceremonios, cum se învârteşte prin cameră. În cele din urmă, ea se întoarse în hol şi, ajutată de el, îşi lepădă paltonul de modă veche, căptuşit cu o nemaivăzută blană portocalie.

Se întoarseră amândoi în cameră şi, deodată, pe faţa ei trecu o crispare, părând a prevesti o hotărâre. Parcă întinerise brusc. Bunătatea din ochii ei se transformase în dorinţa de a acţiona. Începu, cu mişcări stângace, să facă un balot din lucrurile care erau mai la îndemână: faţa de masă de dantelă de pe măsuţă, câteva milieuri, cărţi, reviste, două scrumiere, aparatul de radio, două bibelouri, o statuetă. Puse totul în cuvertura

galbenă de pe divan. Îi legă colţurile. Din hol aduse valizele, pe care pesemne le văzuse când intrase în casă. În ele băgă lucrurile scoase din dulap. Pe urmă îi ceru din priviri ajutorul pentru a muta masa din loc, în vederea strângerii covorului. Îl privi cu un aer absurd-vinovat.

Asta îl aduse la marginea răbdării. Gluma mergea prea departe. Cine era, de ce îşi bătea joc de el? Până când va abuza de calmul lui cu adevărat extraordinar? Nu se enervase, el nu se putea enerva, dar până când urma să dureze această înscenare sau confuzie? Era momentul să intervină.

Se apropie hotărât de bătrâna doamnă, care aştepta, zâmbind cu mii de riduri. Se opri în faţa ei, căutând o formulă prin care să nu o supere, deoarece era evident că ea era de bună credinţă, în ciuda tuturor aparenţelor, îi trecu prin minte că seamănă mult cu bunica lui, care murise cu câţiva ani în urmă. Era numai bunătate toată. Zâmbi şi el, încălzit de o duioşie retrospectivă. Îi ajută apoi docil să mute masa şi scaunele şi să ruleze covorul. Vasele din bucătărie şi o serie de alte lucruri mărunte le puseră în lada divanului verde.

Ajunşi aici cu treaba, bătrâna căzu o clipă pe gânduri şi apoi ieşi pentru câteva momente din cameră. Se întoarse cu o femeie între două vârste, ce părea foarte mândră de blana ei albastră. Noua venită părea a fi spălătoreasă, judecând după mâinile ei muncite şi foarte roşii. După un timp apăru şi un bărbat îmbrăcat în pufoaică. Cu eforturi

reuşiră să scoată totul din casă şi să-l încarce în camionul care aştepta în faţa blocului. Era un camion imens. Începură cu toţii în cabină. Pe parbriz erau lipite câteva foi de indigo.

Existau dificultăţi din cauza viscolului. Farurile nu băteau prea departe. Roţile derapau. Plecară totuşi. Era o maşină foarte puternică. Motorul torcea monoton. Ieşiră curând din oraş. Maşinile erau din ce în ce mai rare. Doamna în vârstă moţăia. Femeia cu blană îşi aprinsese o ţigară din tutun tare. Era o linişte aproape deplină. Se auzea doar motorul, torcând înăbuşit.

Răsună un claxon, muzical. Perdelele de fulgi sclipiră pe partea stângă a şoselei. Era o maşină foarte mică, sau poate părea doar aşa de la înălţimea cabinei marelui camion.

Spălătoreasa scoase o batistă violetă. Maşina cea mică nu mai apucă să-i depăşească. Rămase în urmă şi se auzi din nou melodia claxonului ei, bizar modificată. Fumul din cabină începu să se adune în fuioare, ce se îndreptau destul de repede spre gura femeii şi erau aspirate de aceasta. Scrumul ţigării ei se transforma treptat în ţigară, crescând din ce în ce mai mult. Prin geamul din spate al cabinei se vedeau farurile maşinii ce voise să-i depăşească, estompându-se în depărtare. Apărură în curând şi luminile oraşului. Cu spatele înainte, camionul depăşea primele clădiri. Pe parbriz se depusese o zăpadă de un alb imaculat.

reîntoarcerea

Era căsătorită. Soţul ei era plecat pentru mult timp.

Suportase despărţirea foarte greu, la început. Se consolase însă, după vreo doi ani. Devenită ingineră electronistă, construi un creier capabil de autoperfecţionare şi, vreme de mai bine de doi ani, îi furniza toate datele posibile despre soţul său: amintiri, lucrări legate de profesiune, date amănunţite despre rude, prieteni, cunoscuţi.

Această muncă de informare sfârşi prin a o pasiona.

Îşi iubea mult soţul. În memoria ei se gravaseră şi cele mai schimbătoare nuanţe ale caracterului lui. Discută îndelung cu prietenii şi colegii lui. Vorbi multe seri cu mama lui, care-i povesti copilăria fiului cu toate amănuntele pe care inima ei iubitoare le reţinuse. Creierul electronic înregistră zeci de mii de fapte şi fu programat să le folosească în sinteze. Reuşi chiar să-i imprime posibilitatea colorării afective a acestor sinteze.

Primele fraze fură un triumf pentru inginera electronistă şi o emoţie tulbure pentru soţie. Utilizând benzi pe care vocea soţului era înregistrată, creierul reuşise să-i analizeze particularităţile de pronunţare şi de stil.

Dispozitivul de vorbire se exprima folosindu-i timbrul şi întorsăturile de frază caracteristice.

Inginera începu o serie de experienţe cu opera ei, de care era foarte mândră. Programă creierul să interpreteze anumite întâmplări, îi ceru să-şi dea părerea, conform datelor pe care le memorase, asupra unora dintre lucrurile care îi plăceau soţului ei în mod deosebit. Experienţa ce o convinse că temerara ei întreprindere a reuşit fu aceea în cadrul căreia creierul îi explică de ce „îi place” o melodie.

Începu să-şi petreacă serile cu „vocea”. Îi aducea cu regularitate ştiri din specialitatea soţului, o informa despre evenimentele artistice ale zilei, o ţinea la curent cu ceea ce se petrecea în viaţa ei. Creierul se dovedea la înălţime. Între celulele lui se stabiliseră legături noi, adesea surprinzătoare. Ajunse să rostească judecăţi ce o uimeau.

După un timp ajunseră şi la convorbiri în contradictoriu. Creierul se ilustră şi într-o direcţie neaşteptată: în logica afectivă. Discuţiile cu el îi deveniseră necesare şi într-o seară, involuntar, i se adresă cu numele soţului său. Maşina reacţionă neprevăzut. Resursele ei afective se sublimară după legi încă necunoscute în cibernetică, într-un anume lirism. Femeii îi fu dat să audă vorbe ce vibrau poetic, vorbe care dacă n-ar fi fost rostite de groteasca alcătuire din faţa ei ar fi semănat perfect cu şoaptele de dragoste ale soţului ei.

Într-o seară îl găsi acasă. Stătea alături de imaginea sa electronică şi conversau despre ea.

Amândoi aveau păreri foarte bune despre ea. Amândoi şi le exprimau cu aceeaşi dezinvoltură şi sfătoşenie. Ea era blondă, de un blond pal, ca paiul. Avea o rochie cam străvezie. În fond, era tânără. Îi privi cu ochi miraţi, uşor migdalaţi. Era pierdută în gânduri. El avea o haină albastră cu nasturi de metal aurii. Încărunţise puţin. Era venit direct de pe cosmodrom. O privea cu ochii măriţi, ezitând s-o strângă în braţe. De ce ezita? Nici el nu pricepea nimic din toată această scenă în care formau cu acea maşină un grup statuar ciudat.

Ea, năucă, îl invită deodată la masă. Aduse nişte ceşti de o formă ciudată, cum el nu mai văzuse. Turnă un ceai roşiatic. Băură. Maşina începu să sporovăiască cu glasul lui de mai demult. Acum el era ceva mai răguşit. Mai îmbătrânise. Nu-şi dăduse seama încă. Ceva suspect era însă în toată chestia aceasta. Ceva suspect era şi în roşeaţa şi în stânjeneala ei. Da, era ciudat totul în această seară a revederii. Foarte ciudat chiar. Vru s-o întrebe de ce tace, dar nu spuse niciun cuvânt.

Maşina sporovăia vrute şi nevrute: despre dragoste, parcuri sau chiar munţi. Nu prea se înţelegea bine pentru că de la un timp începuse să şoptească. Ea voise s-o deconecteze, dar el o privise într-un anume fel rece şi ea rămăsese pe scaun, ţintuită, hipnotizată. Maşina făcea declaraţii de dragoste. În capul lui începu să se lumineze ceva. Treburile acestea îi erau cunoscute de undeva. Parcă şi el avusese stilul acesta şăgalnic şi deodată tragic. Curios cum ea reţinuse anumite

lucruri doar din tot ce-i spusese şi din tot ce el avusese imbecilitatea să imprime în decursul anilor. Imbecilitatea.

Maşina devenise, din tandră, spirituală. Povestea acum unul dintre bancurile lui vechi care acum era de mult răsuflat şi răsrăsuflat. Ce stupiditate!

Femeia era din ce în ce mai calmă însă.

El lipsise zece ani. Nu putuse să transmită mesaje. Se descurcase şi ea cum putuse.

Ea devenise agresivă cumva. El simţi că ea este tare pe o poziţie obscură. Îl repudia oare? Ea devenea din ce în ce mai rece. Era parcă trasă înapoi şi se micşora tot mai repede.

El se ridică cu ochii sticloşi de decizie şi schiţă câţiva paşi spre uşă. Ea îl prinse de mână şi arătă cu un gest scurt al capului spre maşină. Începu să-i scoată programul, în timp ce ea îşi făcea de lucru cu ceştile acelea de formă curioasă.

în anul acela

Sala era tristă, anticipând parcă spiritul muzicii din programul serii. Dinspre orchestră, ce se zărea în depărtare, veneau sunete voalate. Urma să se cânte o nouă simfonie a unuia dintre cei mai îndrăgiţi compozitori ai vremii. Era prima audiţie publică.

Se spunea că această simfonie distonează în mod vădit cu muzica epocii, că şi în creaţia celui ce a compus-o ea face o notă discordantă, că e o muzică paradoxală, desuet romantică.

Se auziră cele trei semnale melodioase ce anunţau începutul concertului; dirijorul apăru cu gesturi obosite.

Simfonia aceasta, intitulată „Tristeţea”, ar fi trebuit poate să se numească „Disperarea” sau „Dezastrul”. O tragedie zguduitoare răzbătea din acordurile ei, din sonorităţile joase ce alternau cu ţipete frenetice, înalte. Cineva implora ajutor, lupta cu ultimele forţe, părea, la un moment dat, că va reuşi să se salveze, cădea apoi iarăşi în deznădejde cu un suspin chinuit. Era o zbatere monstruoasă, o încleştare între doi titani. Scăpărări de energie pulsau într-un ritm sufocant. Era o luptă împotriva unei forţe implacabile.

O implorare, murmurată, de ajutor. Apoi totul se

stinse încet, din ce în ce mai încet, cu ultime pâlpâiri. Chemarea din urmă a alămurilor – un strigăt mândru şi disperat.

Toţi rămaseră încremeniţi minute în şir. Apoi ieşiră pe rând din sală, parcă furişat, ferindu-se unul de altul.

Critica aprecie prima audiţie a simfoniei drept un fiasco, un experiment nefericit. „Este o muzică de groază”, afirmară cei mai mulţi comentatori. „Tristeţea” fu scoasă din program.

*

Aproape concomitent cu aceste întâmplări avu loc vernisajul primei expoziţii a unui pictor tânăr. Câteva dintre tablouri îşi atraseră comentarii reprobative. Ele reprezentau figuri parcă umane cu ochi enormi în care lucea teroarea. Erau nişte năluci îngrozite, ce schiţau gesturi, de apărare, pictate în culori reci. Era ceva seducător în ele, privindu-le simţeai ca o tentaţie spre imposibil, spre „altceva”. Zvârcolirile acelor năluci, ce se asemănau cu oamenii, care *erau* poate oameni, aveau un dramatism halucinant.

*

În anul acela o umanitate necunoscută, de undeva din univers, se stingea. Fiinţele acelea erau gânditoare, dar neevoluate în direcţia tehnicii. Nu putură, nici nu se gândiră măcar, să-şi părăsească planeta.

Fusese întotdeauna o planetă ospitalieră. Fiii ei nu avuseseră greutăţi prea mari. Nu trebuiseră să lupte pentru hrană şi căldură. Se dezvoltaseră pe o

linie de neconceput pentru pământeni, împotriva criteriului utilităţii. Se înţelegeau mental între ei, prin unde de mare putere.

Apoi, deodată, cataclismul. Neputincioşi, etericii locuitori pieriră, lansând în spaţii mesaje involuntare de ajutor. Acestea se împrăştiară cu o forţă uriaşă, potenţată încă de apropierea morţii.

Dar acest lucru nu se ştiu niciodată pe Pământ. După cum nu se ştiu niciodată nimic de tragedia acelor necunoscuţi de undeva din depărtare.

sufletul

Mă aflu într-o încăpere goală. Singurul mobilier este un fotoliu în care conducătorul clinicii mă invită să mă aşez. Mă scufund absentă în moliciunea lui. Peretele la care privesc are o parte metalică prevăzută cu dispozitive similare celor ale unei maşini de calcul. Cel ce m-a însoţit s-a retras discret şi mă pomenesc singură, faţă în faţă cu acea maşină ce începe să dea semne de funcţionare. O lumină rece se aprinde şi fascicolul ei îngust mi se plimbă fulgerător pe faţă şi pe trup. Apoi fascicolul dispare. Porneşte un zumzet abia auzit şi o voce metalică îmi pronunţă numele în şoaptă:

— Atala! Atala! Ata...

Glasul maşinii se pierde într-un şuierat. Mă cuprinde o groază animalică. Mă reped la uşă, stăpânindu-mi un ţipăt de eroare şi ies fugind pe coridor. Ajung repede la ieşire. Lumea indiferentă a străzii mă trezeşte ca dintr-o transă. Şoapta maşinii, *geamătul* ei, cum îmi vine deodată în minte să-l numesc, capătă o ciudată forţă de atracţie asupra mea. Reintru în clinică şi încet, din ce în ce mai încet, mă întorc în camera din care fugisem.

Maşina e moarta. Mă aşez în fotoliu şi lucrurile se

repetă. Fascicolul rece mă parcurge fulgerător, se stinge şi maşina mă cheamă din nou cu o voce în care predomină tonurile joase:

— Atala!

— Da, sunt Atala, îi răspund cuprinsă de emoţie, bâlbâindu-mă. De ce mă strigi? De ce m-au adus aici? Ştii ceva despre Antares? Ce legătură ai cu el?

— Atala! Atala!

Glasul maşinii abia se mai distinge. Pare că vine din mari depărtări. Am o clipă impresia că ceva cunoscut, foarte cunoscut, cunoscut dintotdeauna se află în preajma mea. Maşina continuă să mă strige în şoaptă, rar, metalic. Ce se petrece cu mine? Trăiesc o halucinaţie? Mă ridic de pe fotoliu cu ochii închişi şi încet, hipnotizată de voce, fac câţiva paşi spre locul de unde răsună numele meu. Ating metalul rece. Tresar.

Maşina a tăcut. Mă reîntorc în fotoliu clătinându-mă, pipăind aerul ca o oarbă. E ceva de vis în toată întâmplarea aceasta. Simt oroare şi duioşie. Îmi vine să fug ţipând şi în acelaşi timp să mângâi maşina din care porneşte acea voce răscolitoare. Să fie o înregistrare imperfectă a vocii lui Antares? De ce atunci acest timbru, care mă înspăimântă şi mă cheamă? Antares e un echilibrat. El n-ar fi putut înregistra un asemenea mesaj decât poate în preajma morţii. Şi de ce niciun alt cuvânt? Doar Antares s-a întors acum două luni din expediţie. E drept, nu m-au lăsat să-l văd („Trebuie ferit până şi de cea mai mică emoţie. Ori tu, Atala, i-ai provoca una mare”), dar m-au asigurat că e viu şi se află în

afară de orice primejdie. Era ceva ciudat în privirile celor cu care am vorbit, o anume milă, bine mascată, faţă de mine, dar această nuanţă mi s-a părut deplasată. E imposibil să mă mintă. El nu e în primejdie.

Un vuiet surd însufleţeşte treptat difuzorul maşinii. Mă pregătesc să mă aud strigată din nou de vocea aceea tulburătoare. M-am liniştit. E o moleşeală a minţii şi a simţurilor în care cobor din ce în ce mai adânc, o indiferenţă absurdă faţă de tot şi, în primul rând, faţă de mine. Sunt parcă pe punctul de a adormi, când maşina vorbeşte din nou. Ceva s-a schimbat în modul în care îmi articulează numele. Vocea este acum perfect metalică, nu-şi mai modifică volumul, e egală şi liniştită. E poruncitoare, mă domină. Apatia îmi dispare fulgerător sub imperiul voinţei ce răzbate din acel glas ce-mi porunceşte să-l ascult:

— Atala! Atala! Ascultă-mă!

— Te ascult, îi răspund sacadat, imitându-i, fără voie, felul de a pronunţa cuvintele.

— Îţi voi vorbi despre soţul tău.

Tac, privind hipnotizată locul de unde mi se pare că vin vorbele pe care le aştept de atâta timp. Podeaua şi pereţii încep să se clatine ritmic, ca puntea unui vapor. Ochiul rece al maşinii clipeşte scurt şi fascicolul de lumină mă cercetează, oprindu-mi-se mai insistent la ochi. Este o lumină neutră. Nu mă oboseşte. Îi privesc fix sursa. Începe încet, pe nesimţite să-şi schimbe culoarea, devine verzuie, apoi violacee. Până la urmă devine intens

purpurie. Se stinge brusc. Se aude scurt vuietul ce prevesteşte vocea şi glasul acela ce-mi trezea groază şi duioşie începe să-mi povestească despre Antares.

— Călătoria a fost bună în primii doi ani. Nimic deosebit nu s-a întâmplat. Un singur lucru l-a mirat pe Antares şi anume faptul că în prima săptămână de la start n-ai venit în nici o seară la Centrul legăturilor, unde veneau toate rudele celor plecaţi pentru a vorbi cu ei. Dar faptul că în cea de a opta seară ai venit şi ai fost atât de tandră şi veselă l-a liniştit.

— Eram prea tristă. Plângeam zi şi noapte. N-am vrut să mă vadă astfel.

Maşina nu părea să fi luat în seamă şoaptele mele. Îşi continuă povestirea cu un fel de îndârjire.

— În luna a douăzeci şi treia a călătoriei nava a suferit o avarie. O forţă necunoscută pricinuia penetrarea unor radiaţii dintr-o anume parte a învelişului ei. Fenomenul acesta a rămas neexplicat până astăzi. Antares a fost numit să monteze în exteriorul navei, în porţiunea ce permitea pătrunderea radiaţiilor, un ecran protector. El a ieşit din navă, a făcut ceea ce era de făcut şi s-a întors nevătămat. Călătoria a continuat apoi fără niciun incident deosebit. Punctul final a fost atins fără dificultăţi, cercetările au decurs mulţumitor. În primele zile ale drumului de întoarcere Antares a simţit primele semne ale bolii. A pierdut treptat din greutate şi, ceea ce neliniştea mult pe medici, a pierdut şi câţiva

centimetri din înălţime. Apoi…

Aici glasul metalic se poticni, ezită parcă să continue. Se auziră câteva silabe neînţelese şi apoi glasul tăcu.

— E viu? Trăieşte?

Mă cuprinde o ură neputincioasă împotriva acelui mecanism lipsit de suflet ce mă terorizează cu relatarea lui cronologică. Îmi răcnesc întrebarea pe un ton din ce în ce mai înalt, isteric. Mă înec şi tuşesc. Mă prăbuşesc apoi într-un plâns convulsiv, fără lacrimi. Maşina nu mai dă niciun semn. Mă apropii turbată de ea şi o izbesc cu pumnii, sângerându-mi degetele. Am răguşit, nu mai pot vorbi. Şoptesc anevoie, întrebând-o dacă soţul meu trăieşte. Fără să-mi dau seama, schiţez un străvechi gest de implorare, cad în genunchi, atingând cu fruntea metalul rece. Brusc, ochiul luminos se aprinde.

— Linişteşte-te, Atala! Antares trăieşte. Ascultă mai departe cum s-au întâmplat lucrurile cu boala lui ciudată.

Vocea şi-a pierdut fermitatea cu care începuse să povestească. Nu mai este la fel de bine timbrată. Tonurile joase alternează cu cele înalte, anarhic. O bizară dereglare pare a se produce în organele maşinii. În alte împrejurări lucrul acesta m-ar fi făcut să râd în hohote. Roboţii oferă adesea asemenea mostre de umor involuntar. Acum însă simt ceva ciudat, insinuându-mi-se în suflet. Vocea metalică îmi stârneşte ecouri vagi, cunoscute. Îmi amintesc deodată de senzaţia contradictorie ce mă

încerca: cu ani în urmă, când mă apropiasem de cuşca unui tigru. El dormea, unduindu-şi din când în când blana. Se simţea un miros neliniştitor, de fiară. M-am apropiat de gratii, într-o năprasnică dorinţă de a mângâia. Mi-am întins încet mâna, tremurând. În ultimul moment cineva dintre cei ce se aflau în preajma mea m-a prins şi m-a tras brusc înapoi, cu un mic ţipăt. Tigrul s-a trezit şi a căscat leneş, arătându-ne o dantură monstruoasă. Am plecat tristă de lângă el, cu sentimentul că am pierdut o unică ocazie a vieţii mele. Multă vreme după aceea întâmplarea m-a obsedat şi, adesea, cu o perfectă lipsă de logică, mi-am spus că viaţa mi-ar fi luat cu totul alt curs dacă atingeam blana tigrului. Acele câteva clipe când mâna mi se îndrepta spre galbenul intens mi-au rămas pentru totdeauna în memorie. Trăisem atunci la paroxism un sentiment intermediar între frică şi dorinţă. Fusese extraordinar.

Nu ştiu de ce mi-a venit tocmai acum în minte întâmplarea cu tigrul. Poate fiindcă ceva din cele ce trăiesc acum seamănă cu acea veche emoţie. Şi acum sunt dominată de ceva intermediar. Aşezată în genunchi în faţa ochiului aprins, ce-mi luminează faţa cu nuanţe schimbătoare, sunt fulgerată de momente de maximă luciditate. Discern în ceea ce simt un amestec de sentiment al monstruosului cu blândeţea. Simt oroare şi voluptate, o scârbă, ca în faţa năvalei absurde a unei mase de moluşte umede şi alunecoase, şi duioşie. Îmi vine să izbesc maşina, s-o sfărâm, dar şi s-o cuprind într-o

imposibilă şi ridicolă îmbrăţişare.

Mă aşez din nou în fotoliu, decisă să ascult relatările maşinii cu cel mai mare calm. Probabil că redă momente din memoria artificială a navei. Ea ştie cel mai bine ce s-a întâmplat cu Antares. În plus, mă va scuti de compasiunea pe care ceilalţi membri ai echipajului au încercat atât de stângaci s-o ascundă.

— Bine că te-ai liniştit, Atala. Ascultă! Antares nu simţea nimic deosebit. Pierdea însă în mod constant din greutate şi din înălţime. După cum îţi spuneam, medicii navei priveau cu multă îngrijorare acest ultim fenomen. Nu se mai pomenise aşa ceva. S-au încercat diferite tratamente: fără niciun rezultat. De fapt, Antares nu era bolnav. Îşi îndeplinea sarcinile bine, nu arăta nici o suferinţă fizică sau psihică. S-a presupus că bizara lui maladie a început atunci când ieşise în exteriorul navei pentru a monta acel ecran de protecţie. Nava îşi continua drumul spre Pământ, nimic neprevăzut nu avea loc, dar Antares se micşora. Hainele îi rămâneau mari, vocea i se subţia. S-ar fi spus că se reîntoarce la starea de copilărie. Dar nu era aşa. Un amănunt deosebea evoluţia lui de o întoarcere de basm în copilărie. Creierul său nu era atins de această involuţie, altfel generală. Continua să funcţioneze la fel de bine. Cutia craniană nu se micşora; în schimb, trăsăturile feţei începuseră să se estompeze. Copilul acela cu cap de adult nu mai semăna cu Antares. Când mai erau câteva săptămâni până la

ziua când trebuia ca nava să atingă Pământul, Antares nu mai putu să vorbească. Încă puţin timp şi nu mai reuşi să umble şi să scrie. Medicii interveniră şi Antares intră sub cupola complexului de animare. Aparatele îi înlocuiră pe rând organele interne. Antares continua să-şi îndeplinească atribuţiile însă. Sinistra lui maladie nu atingea materia superior organizată: creierul. Amplificatoarele de biocurenţi îi transmiteau mesajele. Dispozitive create special îi furnizau date pe care simţurile lui distruse nu le mai puteau obţine…

Glasul se opreşte, de parcă mi-ar fi citit gândurile. Este şi timpul. Amănuntele de coşmar ale bolii lui Antares m-au adus la limita nebuniei. Simt o senzaţie de greaţă ca aceea care precede un leşin. Mă las mult pe spate, în fotoliu. În minte mi se învălmăşesc frânturi de vechi imagini ale lui Antares. Povestea maşinii începe să devină vizuală. Rememorez totul. Îl văd pe Antares, mare amator de sport şi mai ales de înot privindu-şi descumpănit mâinile ce îşi pierd forţa. Mă închipui pe mine într-o situaţie asemănătoare. Treptat, alunec în vis.

Zbor în locul lui Antares. Totul decurge bine până în momentul când intervine acea avarie care mă obligă să ies în exteriorul navei. Mă întorc sănătoasă, dar cu o ciudată senzaţie de jenă, de vag dezechilibru al mişcărilor. Îmi spun că este ceva trecător, dar într-una din nopţile următoare mă trezesc brusc din somn, neştiind cine sunt şi în

ce loc mă aflu. Mă cuprinde o mirare puerilă la constatarea că mă aflu pe navă, am, un moment, certitudinea că eu, de fapt, trebuie să mă aflu în cu totul alt loc, că apariţia mea pe navă este o întâmplare absurdă. Îmi revin repede. Adorm. Apoi, în zilele următoare, în săptămânile şi în lunile în care se transformă săptămânile, constat că devin din ce în ce mai mică la trup, că trebuie să-mi micşorez tot mai mult îmbrăcămintea. Tovarăşii de zbor se poartă cu mine ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, medicii mă consultă cu furia neputinţei, dar cu toţii parcă evită să mă privească în ochi. Surprind în privirile lor, rareori, când reuşesc să le captez, un sentiment al fragilităţii mele, o prudenţă excesivă, dorinţa de a nu mă vătăma fizic sau psihic. Şi, ciudat, sunt calmă. Mă privesc parcă din exterior, cum încetez cumva de a mai fi om, cu o curiozitate total nesubiectivă, rece, ştiinţifică. Apoi, nemişcarea. Totală, ca o moarte. Văd, aud, dar din nemişcare, îmi fulgeră prin minte amintiri de la înot, salturi de la platformă, fugi prin păduri, chiote. Le privesc ca pe un film interesant dar incompatibil cu mine, de neconceput…

Mă trezesc lin, ca revenind încet din adâncurile unei mări limpezi. Ochiul maşinii îmi scaldă faţa într-o lumină albastră. Glasul vorbeşte monoton. Continuă o frază. Am visat oare sau l-am ascultat?

— … cumva similar cu ceea ce în vechime se numea iubire mistică. O senzaţie de barieră de nepătruns, o obsesie a unei vagi posibilităţi ce nu poate fi niciodată atinsă în formele ei concrete. Şi

totuşi, tu, Atala… Atala…

Dar ce se petrece? Sunt nebună? Halucinez? El e… Eu… Antares!

*

În clinică se repercută răcnetul neomenesc al Atalei. Medicii veniră îngrijoraţi. Se opriră în prag. Pe fotoliu, Atala, cu faţa udă de lacrimi, dar transfigurată de o extatică fericire, cu ochii larg deschişi, îşi chema încet soţul. Antares îi răspundea metalic. Şi două glasuri se întretăiau într-o fioroasă şi dulce bucurie.

Antares… Atala… Antares… Atala… Antares…

pasiune dispărând

Într-o după amiază de iarnă, Paul se îndrepta cu paşi ezitanţi către unul dintre imensele blocuri ce formau noul cartier. Ninsese mult în zilele din urmă, dar zăpada se topise aproape odată cu depunerea ei. Iarna plutea, totuşi, în aer. Omătul care mai rămăsese era pe crengile copacilor, pe marginile balcoanelor, pe cornişele înguste ale blocurilor. Păşea încet, cu mâinile în buzunarele paltonului, ţinându-se foarte drept. Îmbrăcămintea sa era deosebit de sobră. Fularul, paltonul, pantalonii – în diferite nuanţe de gri. Umbla în capul gol. Părul, abundent, mira în ansamblul ţinutei sale ponderate şi o corecta oarecum înspre o anumită dezinvoltură boemă. Figura îi era destul de interesantă datorită câtorva contraste, ce puteau fi sesizate cu uşurinţă de către un observator atent. Ochii şi buzele trădau senzualitate. Privirea îi era visătoare, deşi unde de nelinişte puteau fi văzute din când în când. În ansamblu, însă, avea o faţă de om de acţiune, cu linii verticale adâncite, împietrite şi mai mult de ger. Uneori aerul visător al ochilor tindea să se adecveze acestei note generale. În aceste momente şi buzele i se subţiau parcă, semnalând o concentrare deosebită.

Blocul în care voia să intre şi în faţa căruia îşi încetinise, până aproape de oprire, paşii, avea câteva zeci de etaje, fiind executat cu o aproape totală lipsă de preocupare pentru estetic, în linii austere. Era de culoare cenuşie. Doar pe o singură porţiune atrăgeau atenţia câteva ornamentări, foarte stilizate, în două sau trei culori. Utilitarismul său pronunţat îi dădea totuşi, în mod surprinzător, o aparenţă de obiect gratuit, plasat printre alte obiecte asemănătoare de fantezia sumbră şi crispată a unui uriaş.

Paul venea în această după-amiază aici pentru a soluţiona o pasiune. Cu doi ani în urmă cunoscuse o femeie şi se trezise brusc într-o mare dragoste. Ea locuia aici, împreună cu soţul şi cu fetiţa ei. Avansurile pe care i le făcuse Paul în decursul acestor doi ani fuseseră cu totul infructuoase, poate şi din pricina felului ciudat în care el încercase să o cucerească. În ciuda vârstei sale destul de mature, el se purtase, în mod consecvent, ca un adolescent, trimiţând scrisori dulcege şi persuasive, pândind pe la colţuri de stradă, dând telefoane cu glas schimbat. Femeia nu era însă nici pe departe abordabilă prin aceste mijloace melodramatice şi poate că nici prin altele. Ea căpătase în schimb o simpatie pentru el şi îl privea, de câte ori întâlnirile lor întâmplătoare se produceau, cu un aer protector de mamă, sau de soră mai mare. O dată, o singură dată, reuşise el să obţină ceea ce se numeşte un *rendez-vous*.

Merseseră atunci împreună la o cofetărie şi avusese, în fine, prilejul să-şi valorifice ochii lui de june prim. O privise cu perseverenţă, şoptind cuvinte lipsite de un sens deosebit, dar care pătrundeau în auzul ei ca o muzică plăcută. Ea îi spusese că totul este fără rost, că nu înţelege de ce el nu se însoară sau nu are o prietenă pe care să o iubească şi să o cultive. Era un refuz dintre cele mai evidente şi mai dureroase, cu atât mai mult cu cât el se producea într-o atmosferă de simpatie şi de înţelegere. Ea începuse să-i dea sfaturi, care de care mai înţelepte, el o ascultase recules şi serios, privind-o cu o adoraţie ce se transforma treptat în atenţie pură.

În clipe de singurătate el se gândea adeseori la motivaţia pasiunii ce îl acaparase în mod absolut. Recunoştea că femeia aceasta de douăzeci şi opt de ani nu era nici pe departe o frumuseţe, că nu corespundea tipului de femeie pe care el considera că îl preferă. Şi singurul răspuns pe care-l găsea şi care îi producea o stranie mândrie era că ea este o femeie deosebită, că el fusese singurul care îşi dăduse seama de aceasta. Probabil că nici nu se înşela prea mult. Căsătoria ei fusese rodul uneia dintre acele aranjamente familiale în care rudele decid că o anume alăturare ar fi, într-adevăr, binevenită. Dar se pare că lucrurile se petrecuseră ulterior într-un fel clasic. Tinerii se treziseră la un moment dat că au început să se placă şi totul devenise bine din moment ce se sfârşise cu bine. Dincolo de aceste amănunte, însă, femeia era

realmente interesantă, mai mult prin latura sa intelectuală. Mândria ei era nemăsurată; înţelegerea pe care i-o arăta în mod sistematic era rodul unui elan orgolios: era mândră că reuşeşte să stea cu atâta dezinvoltură în preajma unui pericol şi că poate să se domine cu atâta aparentă uşurinţă. Siguranţa cu care se domina îi produsese lui Paul o persistentă stare de umilinţă şi de inhibare. El ajunsese să se considere un damnat. Starea lui fundamentală de siguranţă (sau mai degrabă de nepăsare) îi dispăruse aproape cu totul şi acum încerca cu ultimele ei resturi să învingă situaţia şi să se învingă pe sine. El intenţiona, întocmai ca într-o ficţiune romantică, să se ducă la ea acasă şi să discute totul în prezenţa chiar şi a soţului. Blocul, etajul, apartamentul îi erau foarte cunoscute. De multe ori dăduse el târcoale pe aici.

Acum, când totul părea că se apropie de sfârşit, o jenă retrospectivă îl încerca. Cum putuse să vină în atâtea dimineţi, când ştia că nimeni nu este acasă, să privească şi să reprivească? Actele acestea, acum, îi păreau aproape de neînţeles. Îşi mai spunea că, de fapt, ceea ce vrea el să facă este ceva absurd sau chiar jalnic în premeditarea lui, că nu mai are nici o chemare afectivă pentru această vizită intempestivă şi lipsită de orice sens. Dar voia, pe deasupra acestor îndoieli, o victorie, fie ea doar morală. Simţea nevoia unei încheieri, cât de cât spectaculoase a întregii poveşti. Să piardă, dar să piardă într-un mod clar, să nu mai lase nici o şansă întâmplării. Vor discuta totul. El va

vorbi probabil cu amărăciune, dar şi cu mândria celui ce se retrage în chip elegant, arătând că ştie să piardă. Speranţe absurde îl mai bântuiau, totuşi, din când în când. Poate că acum, în al douăsprezecelea ceas, ea îşi va da seama de calităţile lui. Poate că va aprecia statura lui suplă de gimnast. Poate că părul lui o va impresiona plăcut, pus alături de chelia roza şi prosperă a soţului. Dar aceste gânduri erau fugare, apăreau pentru doar câteva clipe şi el le alunga cu jenă. Cum va reacţiona el? Va zâmbi destul de strâmb, probabil, va fi extrem de politicos, o va ruga să aducă ceva de băut sau să facă măcar cafele. Şi ea, după o prima repriză de stupefacţie, va intra în rolul de femeie care înţelege totul, cu naturaleţe, alăturându-se soţului ei şi formând împreună cu el un grup încremenit ca o statuie a armoniei conjugale. Probabil că discuţia nici nu va lua turnura dramatică la care el ar putea spera pentru o retragere spectaculoasă. Probabil că vor începe să discute despre una şi despre alta. Şi poate că el, soţul, îl va invita cu un zâmbet dezarmant să-i mai viziteze, de preferinţă într-o duminică după-amiază, deoarece în timpul săptămânii sunt amândoi foarte ocupaţi. Îi va spune, poate, să vină însoţit de logodnica sau de prietena lui. Iar el, cum va reacţiona el la toate acestea? Va deveni la fel de politicos şi de neutru, va sta cuminte pe unul dintre fotoliile acelea noi, ce se pot vedea în casele tinerilor căsătoriţi, vorbind cu un ton urban despre exerciţiile yoga sau despre echipa lui favorită de

fotbal. Apei, după vreo oră, se va ridica încet de pe fotoliu, remarcând încă o dată că fetiţa este foarte drăguţă şi că va fi o mare plăcere pentru el să-i facă un cadou în viilor. Iar fetiţa îl va privi cu ochi miraţi, încă puţin speriată de părul lui mare. Poate că va cere permisiunea să o sărute pe unul dintre obrajii ei rumeni. Şi, coborând încet scările şi păstrând în memorie ultimele lor vorbe, nu ar mai gândi la nimic şi şi-ar da deodată seama că îi este foame şi că o friptură ar fi binevenită. Poate că va cere şi o sticlă de o jumătate de vin.

Paul ajunse în faţa uşii. Deşi urcase cu liftul, respiraţia i se accelerase. Era palid. Se odihni câteva minute înainte de a suna. Numele ei nu mai era scris pe sonerie. Faptul acesta nu îl nelinişti. Era ceva cu totul banal. Doar cu o dimineaţă înainte aşteptase, ascuns printre blocuri, pentru a o vedea cum pleacă de acasă şi, după o fugă bună, ajunsese pe o scurtătură vehicolul ei şi se urcase, arborând zâmbetul lui compozit. Ea îl privise cu îngăduinţa ce îi devenea tot mai accentuată în ultima vreme. Merseseră împreună câteva staţii, fără să-şi vorbească.

Se simţea mai odihnit acum. Îşi trecu pentru ultima oară degetele prin păr şi respiră adânc. Sună. Nu se auzi nici o mişcare înăuntru. I se păru că a schiţat doar gestul apăsării pe butonul soneriei şi îl repetă, prelung, simţind cum aplombul îi revine. De data aceasta se auziră paşi târşiţi înăuntru şi peste câteva secunde uşa se deschise. În cadrul ei apăru o femeie la vreo treizeci şi cinci

de ani, purtând în braţe un sugar de câteva luni. Ţinuta ei era într-o oarecare neorânduială, părea că tocmai fusese întreruptă din alăptat. Femeia avea o aparenţă marcat rurală, era îmbrăcată într-o rochie destul de puţin curată, părul îi era strâns într-o basma colorată violent. În ochi îi strălucea patima posesivă a femeii care are primul copil mult după ce a trecut de prima tinereţe. Se uita la el cu uimire mare, ezitând să pronunţe primele vorbe. Paul îşi recapătă primul prezenţa de spirit şi o întrebă cu politeţe dacă persoana pe care o căuta este acasă. Răspunsul femeii începu printr-o mirare exagerată, ce i se lăţea vertiginos pe întreaga figură.

— Nu stă aici, spuse ea într-un târziu, cuprinsă de o uluire nemaipomenită.

— Cum să nu stea aici? replică Paul politicos, căutând să treacă mai repede peste acest început penibil al discuţiei. Ieri stătea încă. Unde să dispară? Sunteţi o rudă a ei, nu? Aţi venit de la ţară pentru câteva zile.

— Ce rudă? Noi stăm aici de doi ani. De îndată ce blocul s-a dat în folosinţă, ne-am mutat aici. Poate că aţi greşit etajul. Ce rudă? Noi nici n-avem rude în oraşul ăsta. Noi am venit de la ţară. Ce rudă? Soţul meu lucrează la… (şi urmă numele complicat al unei întreprinderi).

— Glumiţi, nu-i aşa? mai întrebă Paul, simţind cum o anume nelinişte începe să-l cuprindă. Cât are copilul? E fetiţă?

— E fetiţă, are două luni.

Femeia începuse sa se neliniştească. Îi spuse câteva lucruri, în mod neaşteptat, despre fetiţa ei, despre faptul că fuseseră foarte îngrijoraţi, deoarece copilul suferise de otită şi la un moment dat se temuseră chiar că o să-l piardă. Acum, slavă Domnului, totul era bine. Înainte, ei mai avuseseră doi copii, dar ei muriseră într-un incendiu. Acesta fusese, de altfel, şi motivul pentru care plecaseră din satul lor: amintirile deveniseră insuportabile. Întrebările pe care Paul i le pusese într-o doară o îmbunaseră pe femeie. Acum ea se întindea la vorbă. Paul o asculta cu înţelegere, neîntrerupând-o, aruncând chiar din când în când câte o propoziţie de încurajare a discursului. O privea pierdut, atent totuşi. De altfel, ea nici nu se prea uita la el. În timp ce vorbea, potrivea mereu scutecele copilului. Micuţa era foarte cuminte, nu plângea, nici măcar nu scâncea. Îşi agita numai mâinile, prinzând aerul dintre ele. Discuţia ameninţa să se prelungească. Femeia stătea sprijinită de unul dintre uşori şi îşi debita cu voce monotonă ştirile. Deodată îşi luă seama:

— Credeţi-mă, n-am auzit niciodată de persoană. Eu sunt şi în comitetul de bloc, dar nici acolo n-am auzit de numele ăsta. Poate că aţi greşit blocul. Mai încercaţi şi alături. Printre blocurile astea se încurcă uşor omul. Şi, dacă nu mă credeţi, adăugă ea cu un zâmbet prietenos, veniţi înăuntru ca să vedeţi că nu mint.

Paul mai stătu câteva zeci de secunde după ce femeia termină de vorbit. Zâmbea şi el înţelegător

şi schiţă la despărţire gestul de a mângâia fetiţa pe faţă. Apoi saluta cu multă deferenţă şi dădu să coboare primele scări.

— Nu luaţi liftul? îl întrebă femeia, în timp ce pe faţă i se reinstala expresia de leoaică ce îşi protejează puiul.

Paul nu mai răspunse nimic şi îşi continua coborârea, pierdut, visând parcă. Femeia veni lângă balustradă şi îl urmări serioasă cum se pierde pe scări. El coborî încet, negândindu-se la nimic, păşind treaptă după treaptă, mecanic, alunecându-şi mâna pe balustrada lucioasă. Când ajunse jos, era aproximativ calm. Consultă liniştit lista locatarilor, scrisă foarte clar cu tuş negru. Numele ei nu se găsea nici aici. Răzimat pe panoul sub sticla căruia erau aranjate artistic listele cu numele celor care locuiau în bloc, îşi aprinse o ţigară şi o fumă până la capăt cu gesturi rotunde, urmărind fumul care se destrăma încet. Privi apoi îndelung telefonul aflat alături de el. Scoase din buzunar o fisă şi îşi consultă concentrat agenda telefonică. Formă numărul ei încet, atent. I se răspunse de către o voce feminină. Era femeia cu care discutase puţin timp înainte. Ea îi spunea rugător că nu există nici o persoană având acest nume la ei, că ar fi mai bine să aştepte până se întoarce soţul ei acasă şi să lămurească astfel totul. El replică ceva, întristat. Cu glas îngrijorat, parcă plângăreţ, femeia îi spuse că ea nu este deloc vinovată; numai soţul ei va putea să lămurească lucrurile.

Paul lăsă obosit receptorul din care se auzea glasul precipitat şi justificativ al femeii şi ieşi afară din holul blocului. Pe cerul ce începea să se întunece de ceaţa amurgului strălucea un obiect sferic. Grupuri de oameni îl priveau fără să scoată niciun cuvânt, mişcându-se doar în răstimpuri, ca la un ordin ocult. Grupurile formate unduiau ritmic, ciudat ritmic. Paul intră în cel mai apropiat dintre ele şi privi liniştit obiectul acela, care arunca lumini schimbătoare. Era destul de jos sau poate părea numai astfel. Pe rotunjimea fără cusur a sferei se mişcau şerpuitor lumini verzui şi violete. Lumina cenuşie a amurgului era învinsă. Geamurile blocurilor străluceau în reflexe ciudate. În balcoane apăruseră oameni. Priveau şi ei liniştiţi, concentraţi, nemişcarea sferei. După un timp, unii dintre componenţii grupurilor ce populau marile spaţii dintre blocuri se desprinseră, gesticulând destul de violent, mişcând braţele a lehamite. Ei se îndepărtau, la început decişi, dar apoi păşind şovăitor. Paul nu îi urmă pe aceşti oameni care plecau. Stătu cu capul dat pe spate mult timp, până când bolta cerească deveni cu totul neagră şi când sfera rămăsese singura sursă luminoasă între blocurile în care nici o lumină nu se aprinsese. Sfera iradia culorile ei schimbătoare. Apoi avu o mişcare ascendentă şi dispăru repede în noapte:

A doua zi dimineaţa Paul se prezentă acolo unde lucra ea. Era un imobil impozant, de o arhitectură veche, peste măsură de încărcată, barocă. La poartă îl opri o femeie grasă şi pătrunsă de funcţia

ei de filtru al vizitatorilor.

El spuse cu cine doreşte să vorbească. Femeia-portar consultă un registru gros şi-l anunţă că o asemenea persoană nu lucrează la ei şi că nici nu-şi aminteşte să li lucrat în anii din urmă. Paul indică răbdător secţia respectivă. Femeia era însă sigură şi în tonul ei străbătu o iritare în legătură cu faptul că el îi pune la îndoială capacitatea de informare. Paul cunoştea un funcţionar aşa că ceru să-i vorbească. Lucrul acesta, da, era foarte posibil. I se eliberă un bilet pe care trebuia să-l aducă înapoi semnat. Urcă pe o scară somptuoasă şi, fără dificultate, ajunse la cel pe care îl căuta. Acesta era un om între două vârste, cu ochelari coloraţi şi chelie discretă. Îşi manifestă bucuria de a-l vedea şi îl întrebă cu ce îi poate fi de folos. Paul, în ciuda unui sentiment de zădărnicie, care începuse să-l încerce, întrebă ce avea de întrebat. Interlocutorul său nu se miră deloc. Îi spuse în treacăt că nu cunoaşte pe nimeni cu acest nume şi trecu apoi fără tranziţie la o întrebare lipsită de orice legătură cu scopul declarat al vizitei lui. Îl întrebă ceva despre o cunoştinţă comună, un bărbat a cărui soţie tocmai trebuia să nască. Paul îi dădu toate informaţiile pe care le ştia. Apoi acceptă invitaţia de a bea o cafea. O funcţionară dintr-un birou alăturat le aduse nu peste mult timp cafelele şi la întrebarea bărbatului între două vârste răspunse că nu, nu cunoaşte persoana respectivă, nu crede să fi lucrat, de când ştie ea, acolo.

Paul ieşi din clădirea aceea cuprins de

sentimente pe care nu încerca să le definească. Era obosit, ar li vrut să doarmă. Se întrebă dacă nu cumva îşi pierduse minţile, dacă nu înnebunise şi acum trăia într-o lume falsificată de imaginaţia sa maladivă. Mergea pe strada principală a oraşului, atent la toate vitrinele, salutând cu grijă, din când în când, câte un cunoscut, verificându-şi amintirile atent. Mai avea vreo oră din învoirea pe care şi-o luase de la slujbă. Îşi zise că ar trebui să facă o ultimă încercare şi merse la serviciul de evidenţă a populaţiei, unde minţi că este o rudă a ei venită dintr-un alt oraş, nu a mai văzut-o de câţiva ani, nu ştie unde lucrează şi nici unde locuieşte, ar fi foarte recunoscător dacă i s-ar oferi aceste date. Funcţionarul de acolo se arătă foarte binevoitor şi căută prin fişele lui vreo zece minute. Îl întrebă apoi de vârsta persoanei respective. El îi spuse: douăzeci şi opt de ani. Din păcate, o astfel de persoană nu figura în scriptele lui şi deci nu exista în oraş. Regreta că nu poate să-i fie de folos. Nu cumva îşi aduce aminte greşit numele? Poate că persoana respectivă şi l-a schimbat între timp prin căsătorie? Funcţionarul îl întrebă apoi, plin de solicitudine, dacă nu cumva, poate să-i fie util într-altfel, dacă a găsit cameră la hotel, dacă, în sfârşit, se simte rău. Paul îi spuse, zâmbind vag, că se va descurca într-un fel sau altul şi că îi mulţumeşte pentru amabilitate. Se îndreptă spre ieşire dar, după ce puse mâna pe clanţă se răzgândi şi îl întrebă, după ce se întorsese lângă ghişeul lui, dacă văzuse ciudata sferă luminoasă, ce apăruse

în seara precedentă. Omul o văzuse, era curios ce vor scrie ziarele despre ea.

Paul ştia localitatea unde trăiau părinţii ei, dar era prea mult, nu mai putea să încerce nimic pentru a o găsi. Trebuia să o socotească pierdută. Nu mai putea să vorbească nimănui despre ea, niciodată, altfel risca să fie considerat nebun. Se va întoarce la servici şi îşi va vedea de treabă liniştit, căutând să uite totul cât mai repede. Zilele vor trece şi episodul acesta ciudat se va şterge din memoria lui. Se simţea umilit. Tocmai lui, om atât de stăpân pe nervii lui, să i se întâmple una ea asta. Probabil că va merge peste câteva zile să consulte un psihiatru. Sau poate că nu va face aceasta. De ce să se mai afle că el are halucinaţii atât de ridicole? Mai bine nu, nu va mai spune absolut nimănui despre întâmplarea aceasta de neînţeles.

După câteva săptămâni, interval în care nu suflase nimănui nimic despre episodul prin care trecuse, în timp ce mergea cu încetineală pe stradă, savurând vagul început de primăvară, fu oprit de către cea pe care o căutase cu atâta insucces. Ea îl acostă, tachinându-l cu prietenie în legătură cu faptul că este distrat şi îl întrebă cum o mai duce şi cum se face că nu a mai căutat-o şi nu i-a mai dat telefon. Paul, mirat în sinea lui că această întâmplare nu-i determină niciun sentiment deosebit, intră cu plăcere în vorbă şi o întrebă ce îi mai face familia, dacă fetiţa este sănătoasă. Discuta cu ea destins, privind-o

deschis, povestindu-i câteva lucruri mărunte, care i se întâmplaseră în vremea din urmă.

strada

Câteva pregătiri, ultimele. Mulţimea multicoloră strigând nu se prea ştie bine ce. Şirul de cosmonauţi, printre care şi câteva femei, îndreptându-se spre rachetă. Sute de tehnicieni pregătind lansarea şi foindu-se ca nişte furnici în jurul rachetei. O muzică triumfală dominând totul, ieşind parcă din toate acele lucruri atât de diferite. Costumele cosmonauţilor, parcă argintii, sclipind brusc şi apoi redevenind mate. Mişcările lor ritmice şi liniştite. Oprirea în faţa rachetei pentru un ultim zâmbet. În interiorul rachetei apoi, pregătindu-se pentru start, cu expresii diferite pe figuri. Una dintre femei este foarte frumoasă, îşi poartă costumul său spaţial cu o eleganţă profesională de manechin, figura sa este standardizată după canoanele de frumuseţe ale epocii: gură mare, senzuală, ochii măriţi de o veşnică mirare. Printre aparatele din cabină ea pare o eroare. Totuşi execută mişcările rituale ale celorlalţi cu precizie, reprimându-şi până aproape de dispariţie zâmbetul de star de cinema. În anumite momente reuşeşte chiar să obţină o figură concentrată, cu fruntea străbătută de cute verticale, cum au şi ceilalţi din jurul ei. În aceste momente ochii i se micşorează, buzele tind să se subţieze, părul chiar, printr-o

iluzie, devine mai puţin strălucitor. Ea apare foarte mult în aceste prime momente ale pregătirii startului. Apar şi ceilalţi, totuşi. A doua femeie are un aer accentuat de intelectuală, figura ei este austeră, situată la antipodul senzualităţii celeilalte, expresia de concentrare a feţei – atât de puternică încât ea pare uneori posedată, mânată ca un golem de o idee fixă, scrisă adânc pe fruntea ei boltită.

„Şi totuşi ceva nu este în regulă în ceea ce priveşte aspectul exterior al acestor două femei. Cea frumoasă îmi face impresia că este, de fapt, urâtă. E cam absurd gândul acesta dar cred că voi putea să mi-l explic. Cea urâtă pare a juca un rol de femeie nemaipomenit de studioasă, de savant pentru care toate cele lumeşti nu mai există de mult. Mie îmi face însă impresia că ea se preface că este atât de savantă. Eu cred că, dimpotrivă, gândurile îi zboară acum, în momentele acestea foarte importante ale lansării, spre cine ştie ce lucru urât, spre cine ştie ce amintire dubioasă. Altfel nu s-ar concentra atât, n-ar face asemenea eforturi pentru a părea concentrată şi pătrunsă de importanţa momentului. Cealaltă îmi pare a-şi purta chipul de stea de cinema ca pe o greutate, căreia trebuie să-i facă faţă. Ea nu este, în realitate, nici pe departe o cochetă cum pare a fi, sunt absolut sigur că ea este mult superioară profesional celei urâte. Săraca de ea, trebuie să joace rolul femeii ce are frumuseţea la modă. Pe parcurs însă cu siguranţă va ieşi din stereotipul

acesta şi va arăta ce poate.”

„Nemaipomenită femeie! Am impresia că semăn cu ea. Sigur că da, uite ochii, uite gura, uite talia. Eu ar trebui să fiu în locul ei acolo pe navă. Dar poate că mi-ar fi cam frică. Oare mi-ar fi într-adevăr frică? Văd că-i destul de comod acolo la ei.”

În ansamblu sunt totuşi liniştiţi. Fac mişcări precise. Bărbaţii se cam aseamănă între ei. Unul doar are un vag aer de şef, dar impresia aceasta nu este dovedită încă de nimic. Acum poate că această părere se confirmă: ultimul care se întinde la locul său pentru start este el, acest bărbat decis, cu o surprinzătoare urmă de surâs ironic în colţul gurii.

Din nou exteriorul. Mulţimea se retrage tot mai repede. Acum este foarte depărtată şi se vede numai ca o lizieră pestriţă. Întinderea cosmodromului îşi arată dalele. Racheta a rămas stingheră, tehnicienii se retrag, dispărând parcă în mod miraculos. Muzica maiestuoasă a tăcut şi, pentru câteva zeci de secunde, o linişte fără sens planează. Sclipirile rachetei se măresc în această totală lipsă de zgomote. Şi când o nemişcare deplină pare a fi cucerit aceste două elemente esenţiale, suprafaţa şi perpendiculara, se aud primele cifre rostite de o voce mare. Se ridică brusc o tensiune în toţi, se ridică parcă şi în atmosfera aflată deasupra suprafeţei aceleia atât de perfecte, încât pare însăşi abstracţiunea ideii de suprafaţă. Cifrele se succed insuportabil, cele zece secunde oare se consumă cu rostirea lor se

dovedesc a fi interminabile. Totuşi, atunci când, peste logica cifrelor, se pare că totul a încremenit pentru totdeauna, cifra zero se face auzită. Apar flăcări şi fum. O clipă de nemişcare deasupra suprafeţei cosmodromului şi apoi nava dispare brusc în cer.

Din nou interiorul. Figuri chinuite de dificultăţile pe care au trebuit să le suporte. Zâmbete amestecate cu grimase. Primul se ridică în picioare cel care pare a fi şeful. Acum sunt destule motive pentru a fi considerat şef. Şi deodată, după ce se ridicară şi ceilalţi, tăcerea care domnise deplină între ei, în timp ce făceau pregătirile pentru start şi în timp ce se întindeau la locurile lor, se sfârşeşte. Câţiva dintre bărbaţi dau semne de veselie. Şeful continuă să fie însă de o mare sobrietate. O forţă obscură îi aduce pe câţiva dintre bărbaţi în preajma femeii frumoase şi, după cum se presimte, ei îi vor adresa câteva tachinerii colegiale. Femeia cea lipsită de avantaje fizice s-a destins şi pe faţă îi apare un soi de zâmbet matern. Ea pare a bănui cele ce vor urma în conversaţia dintre bărbaţi şi femeia cea frumoasă. Aşteaptă deci primele replici, amuzată, convinsă că nimic nou nu poate să intervină în aceste conversaţii. Şi replicile nu îi dezmint aşteptările. De fapt ele nici nu se aud, ceea ce este evident sunt zâmbetele tuturor, cele ale bărbaţilor, pişichere, cel al femeii frumoase, care a inclus complimentele în existenţa ei de zi cu zi. Formează acum un grup vesel. Vorbele se ridică în aerul cabinei, dar nimeni nu le ascultă. Ele par,

de altfel, a fi în plus. Femeia cea urâtă s-a integrat aproape perfect în acest grup şi uneori cel ce vorbeşte îi aruncă priviri complice. Ea are deci simţul umorului, sau poate a adoptat repede şi pe nesimţite un rol de mamă pentru toţi cei de acolo. Poate că ea are vocaţia maternă şi că postura crispată în care a apărut pentru prima dată este falsă sau accidentală.

Dar şeful intervine în scena aceasta idilică. El ordonă ceva. Grupul se desface imediat, zâmbetele se şterg, figuri preocupate le iau locul. Fiecare apare acum în diferite ipostaze tehnice. Dar reparaţia sau, mai degrabă, verificarea durează foarte puţin. Imagini ciudate vin dinspre afară şi pe fondul lor ziua de activitate a călătorilor se sfârşeşte. Ei se pregătesc de odihnă, se întind apoi în aceleaşi cuşete în care fuseseră culcaţi la plecare.

„Altfel ar trebui să fie totul. Altfel este totul. Eu nu jac curte unei femei frumoase în timpul unei călătorii de importanţa acesteia. Eu sunt altfel. Şeful este unul dintre prototipurile mele. Dacă nu pot să fiu ca el, cel puţin să-i semăn. De ce să dau atâta atenţie acestei femei? Eu acţionez şi în clipele de răgaz contemplu Cosmosul. Iar acum nu mă culc, ci scriu, îmi scriu jurnalul. Şi apoi femeia mea iubită a rămas pe Pământ. La ea mă gândesc acum, ei îi scriu o scrisoare atât de lungă, pe care poate o va citi dacă mă voi întoarce. Mă voi întoarce cu siguranţă.”

„Nu prea înţeleg mare lucru din toate acestea.

Nu prea pricep de ce am acceptat să vin aici. Costumele sunt totuşi frumoase. Dar ce sunt focurile acelea care strălucesc după ferestre? Aş pleca, dar nu se face. Să stau totuşi şi, atenţie, că poate mă întreabă după aceea de ce mi-a plăcut sau de ce nu mi-a plăcut. De fapt, nu-i prea greu de înţeles totul. Sunt nişte tineri care trec printr-o suită de întâmplări periculoase. Cam asta. Cred că vor trece prin nişte primejdii şi mai mari. Eu îmi mai amintesc despre ceva asemănător; atunci se sfârşea rău."

„Deja a început să-i transpire mâna. E neplăcut lucrul acesta. Şi nici nu pot să i-o las din mâna mea. Nu se face. Şi nici nu vreau să fac aşa. Dar neplăcut este, oricum. Transpiraţia se răceşte şi, curios, mirosul de pudră creşte. De undeva din dreapta vine un alt miros neplăcut, de lac sau de vopsea proaspătă. Să ne schimbăm locurile? Nu, totuşi. Şi filmul acesta pe care l-am mai văzut odată. Eu nu zic nimic. Este un film frumos. Profilul ei e pur, acesta-i cuvântul: pur. Poate că peste câteva minute mă voi apleca spre ea şi îi voi şopti cuvântul acesta, atingându-i uşor cu buzele urechea. Lucrul ar fi de efect, l-ar face plăcere, cred. Dar uite că oamenii se culcă. Cam lungi scenele acestea de început. Să stau totuşi calm, să văd ce urmează. Ştiu perfect ce urmează, dar să stau totuşi aici, ţinând-o de mână. Asta-i situaţia."

O dimineaţă convenţională pe navă. Ei se scoală toţi cam în acelaşi timp, existenţă foarte organizată, cum ar putea fi altfel? Acum va trebui,

nu se poate altfel, să se producă ceva. Muzica se modifică, dobândeşte nişte accente sumbre, se accelerează, ceva trebuie să se producă. Într-adevăr, şeful urmăreşte indicaţiile unor aparate şi dă primele semne de nelinişte. Ce ar putea fi? Nu se poate şti. Oamenii se agită însă, dar tot liniştiţi, ca la început, atunci când pregăteau startul. Se încrucişează, dispar în încăperi alăturate, femeile au şi ele rolurile lor. Şeful dă anumite comenzi, faţa i-a devenit mai decisă. Oare intervine momentul fatal al sorţilor? Oare unul dintre ei va trebui să se sacrifice sau cel puţin să rişte, pentru a salva nava de cine ştie ce primejdie? Aşa pare a fi, deoarece bărbaţii s-au strâns într-un singur grup şi se privesc intens. Se pare că şeful vrea să facă uz de postul său, pentru a-şi asuma riscurile. Ceilalţi nu sunt însă de acord cu propunerea şefului. Femeile par a fi excluse din dezbaterea aceasta. Dar iată că lucrurile par a evolua spre bine. Unul dintre bărbaţi urmăreşte indicaţiile aparatelor şi se întoarce spre ceilalţi cu o expresie destul de optimistă. Să se fi aranjat totul? Aşa pare a fi, deoarece scena înfăţişează acum o reuniune distractivă a membrilor navei. Unul dintre bărbaţi cântă la un instrument muzical neobişnuit, ceilalţi îl ascultă cu reculegere. Iar apoi, după o mică tranziţie, femeia cea urâtă pare a propune să se danseze. Cea frumoasă pare cuprinsă de o anumită apatie, priveşte eu trăsături destinse la pregătirile sumare pe care ceilalţi le fac. Apoi se dansează, cu mişcări neobişnuite, sacadate, dar şi armonioase.

Este o scenă de calm, după care se întrevede cu claritate că va urma ceva crâncen, ceva foarte periculos pentru soarta întregii expediţii. Sau poate că așa ceva nu se întrevede, poate că este numai o iluzie. Femeia cea frumoasă dansează şi ea, cu mai mulţi dintre bărbaţi, îşi păstrează însă expresia de plictiseală. Apoi ea poate fi văzută pe unul dintre coridoarele mai lăturalnice ale navei, discutând cu unul dintre bărbaţi. El pare a-i spune ceva cu mare aprindere, deoarece gesticulează, chipul îi trece printr-o întreagă serie de expresii, de la implorare la poruncă. Ea însă rămâne în starea de apatie în care putea fi văzută la reuniunea dansantă care tocmai s-a consumat. Face gesturi molatice, pare a respinge fără convingere argumentele pe care bărbatul le produce tot mai înfierbântat. Totuşi ei se mângâie, mai precis el o mângâie şi o sărută. Ea îi suportă dragostea cu o pasivitate deplină. De la un moment dat el arată dezamăgit şi dă semne că renunţă la cele pe care vrea să i le dovedească. Se rezumă la a o mângâia. Starea ei de prostraţie continuă. Apoi se vede scena culcării celorlalţi. Apar şi cei doi, cu figuri revenite la normal. Se culcă şi ei în cuşetele lor.

„Poate n-a fost el. Poate că mi s-a părut. Dar semăna foarte mult cu el, totuşi. Din spate semăna leit. O ţinea pe după gât, o săruta. De ce n-am avut oare curajul să merg mai repede şi să mă conving? Ea era destul de bine din spate. Poate avea picioarele cam subţiri. Ce ochi avea, când i-am spus că l-am văzut sărutându-se cu alta pe stradă!

Părea că ceva i s-a prăbuşit în cap. Eu îl cred. N-a fost el. Niciodată nu m-a mângâiat aşa de frumos. Aş vrea să-l mângâi aşa, lin, încet, foarte încet. Ciudate costume au. Abia după păr se deosebesc dacă sunt bărbaţi sau femei. Ce muzică ciudată. Cosmos.”

„Ce viaţă duc oamenii aceştia. Pot în orice clipă să moară, dar în schimb câte văd! Sunt musculoşi. Şi cu sunt musculos.”

„Iubire în Cosmos! De ce nu? Dar de ce trimit oameni necăsătoriţi şi nu trimit cupluri? Aşa ar fi fost normal. Poate pentru a complica lucrurile. Oricum, când eşti în astfel de condiţii, nu-ţi prea arde de dragoste. Sau, poate, totuşi? Femeia îi spune că-i e lehamite de toată călătoria aceasta, că ea a plecat dintr-o greşeală, Îi spune că nu are stofă de eroină... Bine, dar tu nici nu trebuie să fii eroină, tu trebuie să stai în preajma mea; aşa trebuie! O femeie frumoasă nu se cade să lipsească din niciun loc unde se găsesc bărbaţi! Nu asculta ce-ţi spune omul acesta. El are nişte argumente cu totul deplasate. Îţi vorbeşte de datorie, de faptul că acum nu mai poţi da înapoi, că trebuie să faci dovada tăriei de care sexul tău este în stare. Nu-l asculta. Tu să nu te preocupi prea mult de călătoria aceasta. Eu voi avea grijă de toate. Tu trebuie doar să exişti şi să zâmbeşti. Atât. Nu vezi că apatia aceasta te urâţeşte? Tu trebuie să fii veselă şi dacă se poate să mă iubeşti. Bărbatul acesta care îţi vorbeşte nu este atât de frumos ca mine. Singurul om din echipaj de care

mi-ar fi oarecum frică în ceea ce priveşte succesul lui la tine ar fi şeful echipajului. De el mi-ar fi frică, fiindcă văd că tu îl priveşti cu o mare religiozitate şi cu un fel de teamă ciudată. Dar el nu-ţi dă atenţie. Niciodată nu va putea ceva să-l determine să renunţe la rolul său de conducător incoruptibil. Nu vezi că el este de mult o simplă schemă? În el se află sintetizată toată puterea unui bărbat de pe Pământ. El este numai putere. Nimic altceva nu văd în el. Crezi tu că-l vei putea determina vreodată să se schimbe, să zâmbească, să accepte să coboare printre voi, ceilalţi membri ai navei? Răspunderea lui e prea mare pentru a putea să se gândească la aşa ceva. Ceilalţi sunt altfel, recunosc, dar... Ce-i cu dansul acesta? Cam ciudat, dar nu dezagreabil. Îmi place. Cu tine voi dansa oare cândva asemenea dansuri ciudate, dar frumoase? Poate vom începe acum să dansăm."

„Avea un parfum de lavandă, neaşteptat la o femeie. Poate că semăna puţin cu femeia aceasta urâtă de aici, ca şi ea era înfrumuseţată de anumite situaţii. Şi acum, mă văd în dilema de a alege între aceste două eterne chipuri feminine... Cred că o prefer pe cea urâtă, cea frumoasă este prea asemănătoare cu toate frumuseţile pe care le văd şi pe stradă. Mâinile îi miroseau mai ales a lavandă. Lavandă – frumos miros. Nu credeam că este atât de plăcut. Acum dansează. Uite că apare mai reuşită, când nu mai este atât de încruntată ca la început. Capătă un aer accentuat de feminitate. Cealaltă rămâne însă la fel de lipsită de

personalitate. Nu merită ca bărbatul acela solid să-i facă atâta curte. Eu nu-i dau nici o atenţie. Cea mai puţin frumoasă, ea merită toată atenţia mea. Oare ce face acum? De ce n-o fi vrut să vină cu mine aici la cinema? Sau poate că mai bine n-a venit. Singur mă simt mai puternic, nu trebuie să am grijă de nimeni. Şi apoi, când am intrat în sală, am simţit o plăcere pe care n-o pot încerca decât atunci când sunt singur. Când intru cu o fată, mă simt mai stânjenit. Nu ştiu de ce. Dar iată că se pregătesc de culcare. Ar trebui să-i arate şi dezbrăcaţi. Prea sunt la fel cu toţii."

În fine, deşteptarea, după care se va petrece ceva deosebit de important. Se pare că nava se apropie de destinaţia ei. Cât a trecut de când ei au părăsit Pământul? Nu se poate şti. Poate că a intervenit paradoxul acela al timpului şi acum ei îl privesc cu atenţie pe unul dintre bărbaţi, deoarece el a anunţat că pe planeta de unde ei au plecat au trecui cine ştie câte secole. Dar poate că el a anunţat cu totul altceva, poate faptul că se apropie ele planeta spre care au plecat sau poate că o ploaie de meteoriţi îi ameninţă. Totuşi, după figurile lor nu s-ar spune că îi ameninţă o primejdie. Se pare că totuşi se apropie de destinaţia lor, sau poate de o altă planetă pe care vor fi siliţi să coboare din diferite motive tehnice. În orice caz, şeful dă din nou directive cu un glas stăpânit şi sacadat, ceilalţi, bărbaţi şi femei, fac ceea ce trebuie făcut la aparatele acelea complicate. Acum a început să se vadă prin

telescoape solul acelei planete misterioase care îi aşteaptă. El apare pe ecranele unui mare televizor. Privindu-l, chipurile oamenilor îşi pierd orice expresie. Cele două femei dau totuşi semne de bucurie. Se bucură, de data aceasta amândouă dintr-odată. Pentru prima oară de la început, reacţionează la fel. Bărbaţii nu par a observa însă această noutate şi le privesc fugitiv, cu o anumită mustrare mută: se pare că şi aceste clipe, ca şi cele ale startului sunt sacre şi nu trebuie să fie deranjate de nici o atitudine contrară. Şi femeile înţeleg ceea ce bărbaţii le comunică din priviri. Devin sobre, dar sobrietatea apare pe feţele lor ca o tristeţe. Apoi ele dispar din raza privirilor.

Apare planeta străină. Nimic pământesc, afară poate de nişte denivelări de teren care ar aminti în mod abstract de dealuri şi de munţi. Anumite forme care ar putea fi luate drept vegetaţie se întrezăresc departe, spre linia orizontului. Din nou în navă. Bărbaţii manevrează eu febrilitate nişte manete. Probabil fac nişte analize cu privire la atmosfera planetei pe care vor coborî. Peste muzica stranie care a însoţit totul până acum se suprapune vuietul motoarelor navei, parcă auzit de către unul dintre posibilii locuitori ai planetei. În nori de praf nava coboară, se aşază pe solul străin. Momente de bucurie înăuntru. Sărutări chiar. Numai şeful stă deoparte şi este sclavul schemei sale de comportament. Totuşi pare a fi pe punctul de a face o concesie acestor momente de excepţie. Dar clipele de confuzie şi bucurie trec repede şi se

fac pregătiri pentru coborâre. O scurtă deliberare. Şeful, va decide cine pleacă. A şi decis. Unul dintre bărbaţi şi femeia cea urâtă. Iată-i plecând pe o maşină ciudată, ieşită miraculos din rachetă. Stârnesc praful, se îndreaptă probabil în direcţia unde au fost văzute semnele acelei vegetaţii incerte. Femeia vorbeşte într-un microfon. Îi răspunde şeful de pe navă. Alături de el stă femeia, cea frumoasă şi priveşte pierdută peisajul încremenit, în care ultimele fire de praf stârnite de plecarea celor doi se aşază încet. După terminarea convorbirii, şeful o priveşte scurt şi ea îi răspunde cu o privire destul de ciudată. Şeful ridică foarte încet mâna şi multă lume ar fi în stare să parieze că se va produce un inevitabil, adică şeful o va mângâia. Şi ea crede acest lucru. Îl aşteaptă cu o încordare ce i se urcă încet în trăsături. Buzele îi vibrează abia perceptibil. Pe figura şefului nu s-a schimbat nimic însă. El rămâne prins în rolul lui, ca o insectă într-o bucată străvezie de chihlimbar. Mâna îi coboară încet şi apar din nou cei doi, mergând pe suprafaţa planetei. În depărtare se vede deja, cu ochiul liber, o îngrămădire colorată într-un albastru bătând în indigo. Sunt nişte forme verticale, care se mişcă foarte încet. Uneori, câte o zvâcnire cu totul absurdă mişcă aceste mase, despre care se poate foarte bine crede că reprezintă prima formă de viaţă pe care o văd exploratorii. Bărbatul conduce preocupat vehiculul. Faţa femeii apare în prim plan. Are ochii măriţi, spune ceva către el, fără a primi vreun răspuns. El

continuă să conducă, preocupat. Ea pare a fi observat ceva. Îi comunică un lucru ce pare deosebit de important, dar el nu reacţionează în modul aşteptat. Faţa i se arată doar din profil, cu linii dure, încrâncenată. Femeia continuă să exprime o mare panică. În sfârşit, el îi răspunde ceva, arătând pentru prima dată că a priceput că este vorba despre un fapt foarte grav, sau poate numai interesant. El pare a rosti câteva fraze liniştitoare către femeie, fraze care au darul, într-adevăr, s-o liniştească. Şi astfel drumul lor continuă către formele acelea ciudate, de care au ajuns deja foarte aproape. Ele sunt albastru închis, aproape indigo şi se mişcă. Printre ele au început să se zărească alte forme, altfel colorate. Şi acestea execută mişcări inexplicabile. Nu sunt pulsări, sunt pur şi simplu dispariţii şi apoi reapariţii. Unele sunt de un roşu foarte închis, altele, cele mai multe, sunt argintii, greu de privit. Femeia manevrează cu febrilitate nişte aparate şi notează ceva într-un carnet sau poate face nişte calcule. Bărbatul a căzut din nou în starea de prostraţie (sau de maximă concentrare) şi conduce vehicolul. Acum sunt foarte aproape de obiectele acelea mişcătoare. Se opresc şi se pregătesc să coboare. Femeia pare însă a se opune la descinderea din vehicul şi argumentează cu aprindere. Bărbatul însă pare decis să coboare, ca şi cum n-ar avea nimic de pierdut. Faţa femeii devine rugătoare, imploratoare chiar. Probabil că îi spune cât este de primejdioasă acţiunea pe care el

vrea s-o întreprindă. El însă se îmbracă în costumul pentru exterior cu mişcări mai mult mecanice decât decise. Ea manevrează ceva şi se pare că cere legătura cu nava. Probabil că o obţine foarte repede, deoarece o voce, probabil cea a comandantului, pare a răsuna în interiorul maşinii, cerându-i bărbatului să nu părăsească nava. Un moment acesta pare hipnotizat de vocea fermă a şefului, dar peste câteva minute se îndreaptă cu hotărâre, ca un posedat, spre exterior. Femeia rămâne înăuntru cu disperarea săpată adânc pe figură. Bărbatul se îndreaptă sigur către formele multicolore care se agită la câteva zeci de metri depărtare. De aproape, formele sunt plăcute la privit, mişcările lor sunt armonioase, feline. Bărbatul, indiferent, târât de o chemare irezistibilă, pătrunde printre ele fără să se uite în stânga sau în dreapta. Se vede din spate cum pătrunde tot mai adânc printre acele forme ciudate, care se mişcă necontenit. El poate fi văzut din ce în ce mai depărtat, din ce în ce mai nelămurit, până dispare. Costumul lui argintiu nu se mai poate deosebi acum aproape deloc de formele care au aceeaşi culoare. Foarte repede el nu mai poate fi urmărit. În raza privirii rămân numai formele, mişcându-se unduios, cu bruşte zvâcniri demenţiale, absurde.

Figura femeii din vehicul este acum înlăcrimată. Se pare că printr-un mijloc sau prin altul ea a reuşit să-şi dea seama că bărbatul este pierdut, că i s-a întâmplat ceva rău. Comunică ştirea aceasta tristă navei şi începe să facă pregătiri de plecare. Poate

că nu e tocmai bine familiarizată cu conducerea vehiculului, din moment ce face câteva mişcări pregătitoare. Totuşi reuşeşte şi pleacă pe urmele venirii, cu faţa înlăcrimată. Pe navă stau cu toţii tăcuţi, într-un cerc imobil. Privesc în ochii şefului. Acesta priveşte însă într-un punct imaginar, situat undeva deasupra capetelor. Maşina se apropie de navă. Femeia s-a liniştit, pare chiar foarte calmă. Probabil că drumul a durat foarte mult, adică mai mult de câteva ore. Poate că, pe drum, a întâmpinat anumite greutăţi. Este primită în tăcere, cu siguranţă că le-a comunicat, în timp ce venea, toate amănuntele.

Este o dramă, cu atât mai cumplită cu cât ea putea fi ocolită foarte uşor. Figura şefului este arătată mai mult timp consecutiv. Se pare că evenimentul acesta trist l-a scos din imperturbabila lui sobrietate. Se pare chiar că este muncit de remuşcări. Totuşi el nu-şi poate permite să se gândească prea mult la trecut. Îl aşteaptă noi decizii. El însuşi trebuie să fie prima lui decizie, cea mai importantă şi cea mai greu de îndeplinit. Acum, în clipele acestea grele, faţa şefului arată surprinzător de dramatic, dar poate că arată numai aşa. Poate că doar tensiunea stârnită de faptul tragic care a avut loc o face să pară astfel.

„Şeful să fie emoţionat? De necrezut şi totuşi aşa este. Faptul acesta mă supără, în el aveam cel mai important punct de sprijin. Era ca un stâlp de care erau legaţi prin fire invizibile toţi ceilalţi. Acum însă ceva se petrece, este un moment care poate

compromite toată expediţia. Simt că dacă acum şeful nu-şi recapătă calmul, totul va sfârşi rău. Să se termine bine, vreau lucrul acesta şi în acelaşi timp mi-e ruşine că-l vreau. Nu mă pot stăpâni însă să nu-l doresc. Şi cel care a murit, a murit prea stupid. A înnebunit sau ce s-a întâmplat cu el? Absurdul nu are voie să intervină. Prea e literar totul, nu trebuiau să renunţe atât de uşor la clişeul călătoriei pe o planetă străină. Prea devreme moare omul acesta, mult prea devreme. Acum nu mai e decât un pas până la un film de groază, eu n-am venit aici pentru un film de groază, nu pot suporta. Şi toţi ceilalţi care privesc în direcţia şefului, cuprinşi parcă de o stare de imbecilitate! Altfel sunt eroii care cuceresc Cosmosul. Ei trebuie să fie decişi, cum să înnebunească dintr-odată numai la vederea acelor forme? Eu aşteptam o mână de oameni decişi, nişte oameni cărora nimic nu li se putea întâmpla. Trebuie să recunosc, deşi îmi vine cam greu să o fac, am nevoie de filme cu eroi cărora nu li se poate întâmpla nimic. Ştiu că este o atitudine foarte reprobabilă, mi-e ruşine să recunosc, dar nu pot face nimic pentru a mi-o reprima. Am încercat adeseori, dar am renunţat. De ce să nu mă las, în definitiv, în voia ei! Văd pe lângă mine figuri care au devenit atente doar după ce omul acela a murit. Eu însă simt o nelinişte cumplită, îmi vine de altfel să plec. Chiar aşa am să fac, dacă vor continua lucrurile acestea absurde. Şi ce frumos începuse. Foarte frumos începuse."

„Ciudată lumină roşie, acolo deasupra uşii, cum

de n-am observat-o niciodată de atâta timp. Este foarte atrăgătoare, aşa cum sclipeşte palid. De ce plânge atât de tare femeia aceea? Unde-i cel cu care era în maşină? Poate că s-a întâmplat ceva cu el.”

„Culorile albastru, roşu, argintiu, unde este verdele? Verdele unde este? Mişcările unduitoare ale culorilor, frumos. Liniştitor. Zvâcniri absurde. Uite că acum se va petrece ceva.”

Vor trebui, se pare, să meargă cu toţii acolo. Poate că femeia s-a înşelat, poate că bărbatul care s-a pierdut în interiorul formelor mai poate fi salvat. Vor trebui să meargă cu toţii. Şeful a decis, după toate aparenţele, aceasta şi acum se fac pregătiri. Moartea unuia dintre ei i-a unit şi mai tare. De acum va trebui să meargă cu toţii acolo. Cineva trebuie să rămână totuşi pe navă. Va rămâne femeia cea frumoasă. Ea nu se opune, acceptă cu pasivitate. Frumuseţea îi este scrisă pe faţă în linii fine, decise. Acum ies cu toţii. Şeful rămâne ultimul şi are o discuţie cu femeia frumoasă. O priveşte în ochi şi îi recomandă probabil să fie atentă la totul şi mai ales la mesajele lor. Ea dă din cap în semn de încuviinţare (sau poate în semn de îndoială) şi şeful iese din navă intrând în vehicul, unde ceilalţi îi aşteaptă liniştiţi. Pornesc la drum. De data aceasta drumul e foarte scurt. De îndată se află în faţa formelor. Femeia cealaltă le ţine un discurs, probabil informativ, şi apoi şeful, însoţit de doi bărbaţi, coboară. Ei vor lămuri misterul formelor. Ele

continuă să-şi execute mişcările lor plăcute privirii. Culorile sunt aceleaşi. Ei nu mai sunt imprudenţi. Nu se mai aventurează. Încep să investigheze totul de la o oarecare distanţă. Un obiect strălucitor pleacă dintre ei. Este mare şi aminteşte vag de o formă omenească. Obiectul se îndepărtează încet către pădurea de forme multicolore. Totul se petrece aproape la fel cum cu câteva minute înainte se petrecuse cu plecarea bărbatului. Aşteaptă cu toţii semnalele pe care obiectul probabil că le va transmite dintre formele unduitoare. Sunt cu toţii în preajma vehiculului cu care au venit. Aşteaptă. Obiectul nu se mai vede acum dintre forme.

„Ce ar mai putea să se întâmple? Nimic deosebit. Robotul va pieri sau nu va mai pieri, acolo, între lucrurile acelea necunoscute. El va descoperi poate urmele bărbatului dispărut, sau nu le va descoperi. Dintre forme ar putea ieşi o formă mişcătoare; iat-o că iese. Este un animal sau chiar o fiinţă raţională, ce altceva ar putea fi? Cei strânşi lângă vehiculul lor pot s-o extermine sau pot să încerce să comunice cu ea. Dar totul pare compromis. Iată că ei au conchis că este un animal, în orice caz ceva inferior, şi întrebuinţează unul dintre mijloacele lor de distrugere. Forma mişcătoare dispare. Ce ar mai putea să se întâmple? Nimic deosebit. Nicio surpriză nu mai poate interveni. Ei ar putea să primească veşti încurajatoare de la emisarul lor. Poate că se vor decide în cazul acesta să se aventureze în interiorul formelor. Dacă

robotul le va comunica veşti cu totul proaste, ce vor face? Dacă planeta aceasta este cu desăvârşire nefavorabilă pentru ei, nu vor avea ce să mai facă. Vor trebui să plece înapoi spre Pământ sau spre altă planetă. Vor trebui să aibă curajul să plece spre o altă planetă, lucrul acesta nu poate fi ocolit, se pare. Dar care este, totuşi, forţa care îi obligă pe oamenii aceştia să învingă? Cine decide ca robotul să le trimită – cum se şi întâmplă acum – cine decide ca robotul să le trimită veşti favorabile despre natura formelor şi poate şi despre bărbatul care s-a pierdut şi care mai este poate în viaţă?”

O clipă penibilă a trecut prin sală. O clipă penibilă de îndoială, de îndoială în posibilităţile întâmplărilor care se petrec acolo pe planeta aceea inexistentă. Şi se pare că fiecare are un suspin de uşurare acum când, parcă printr-o sugestie colectivă, lucrurile au intrat în normal. Iată că bărbatul care părea pierdut fără nici o speranţă este adus de către robot. E leşinat, dar femeia cea urâtă se foieşte în preajma lui în interiorul vehiculului, ea îl va aduce în viaţă cu siguranţă. Aparatele intervin şi nu peste mult timp bărbatul îşi vine în fire. Iată-i pe toţi cum se bucură. Iată-i cum îl ascultă povestind peregrinările sale. Ce i s-o fi întâmplat? Poate că formele au exercitat o influenţă hipnotică asupra lui, poate că l-au atras în mod irezistibil în miezul lor devorator. El nu prea are ce să spună. Ce ar putea să spună, de altfel: că o primejdie de un oarecare tip l-a atras în miezul ei, că de la un moment dat nu a mai ştiut ce se

petrece. Că acum este fericit. Dar iată că privirile lui se îndreaptă într-un fel caracteristic către femeia care i-a dat primele îngrijiri.

Şi de aici încolo totul decurge bine.

Câteva pregătiri, ultimele. Mulţimea multicoloră ce strigă nu se prea ştie bine ce. Şirul de cosmonauţi, printre care şi câteva femei, îndreptându-se spre o primire triumfală. O muzică solemnă dominând totul, ieşind parcă din toate acele lucruri atât de diferite. Costumele cosmonauţilor, parcă argintii, sclipind brusc şi apoi redevenind mate. Mişcările lor ritmice şi liniştite.

Strada clipind după ploaie. Luminile reflectate ciudat de asfaltul ud. Mulţimea mergând.

discutând despre mesaj

Pe navă erau, la plecare, şase bărbaţi, de vârste şi specialităţi diferite. Ultimul lor mesaj adresat Pământului sosise trunchiat, după un an. Textul lui rămăsese în multe memorii:... „l-a ucis pe... condamnăm crima... călătoria...” Zborul trebuia să dureze mulţi ani, soluţia enigmei urma deci să apară după o perioadă foarte lungă de timp. În ciuda acestei evidente imposibilităţi de aflare a adevărului, sau poate tocmai din acest motiv, mulţi pământeni făcură presupuneri. Apărură raţionamente ingenioase. Cum nici o probă materială şi niciun martor nu existau, se apelă la analizarea minuţioasă a psihologiilor celor care plecaseră. Se răscoliră arhive şi se interogară mii de oameni care îi cunoscuseră pe cei plecaţi. O nouă celebritate, secundă, apăru dintr-odată să aureoleze memoria celor care plecaseră pentru un timp atât de lung, încât semăna efectiv cu veşnicia. Un adevărat vânt deductiv bătu prin minţile foarte multor oameni. Comportamentul celor care călătoreau în spaţiu încetă să mai fie numai rezultatul datelor obişnuite despre nişte oameni excepţionali; în portrete apărură porţiuni mai estompate, se iviră umbre. Prin nişte mijloace obscure, biografiile celor plecaţi fură reconstituite

extraordinar de minuţios. Apăru un fapt ciudat, dar oarecum previzibil: o anumită aglutinare afectivă de calităţi sau defecte, în jurul unuia sau a altuia dintre călători. Într-un timp relativ scurt se crea o opinie aproape generală cu privire la calităţile şi defectele sufleteşti ale posibililor criminali şi ale eventualelor victime. Cei şase componenţi ai echipajului navei fură împărţiţi în două tabere perfect egale numeric. Majoritatea celor care se interesau de cazul acesta era de acord cu adevărul acestei pure supoziţii, determinată în bună măsură de faptul că acei care erau consideraţi victime fuseseră poate mai populari sau cine ştie de ce alte motive. De altfel, ziarişti ingenioşi făcură câteva sondaje în rândul opiniei publice pentru aflarea mecanismului acestei preferinţe, ce devenise un fapt de notorietate. Argumentele, după cum era şi de aşteptat, erau subiective. Unul auzise că cei care erau cotaţi drept victime posibile erau mai simpatici, mai comunicativi etc. Toate argumentele erau de felul acesta. Dar ziariştii descoperiră în cursul investigaţiilor lor şi oameni ale căror opinii nu reprezentau numai reflexul individual al unui flux mai larg de preferinţă. Aceştia se documentaseră şi erau în posesia unor date foarte minuţioase despre cei plecaţi.

Subiectul acesta devenise un fel de cal de bătaie al revistelor ilustrate şi al emisiunilor de divertisment, tinzând să se autodizolve prin ajungerea la haz, cale pe care o parcurge aproape orice eveniment senzaţional cu scurgerea timpului.

Totuşi, o undă de seriozitate se perpetua prin acest amalgam de opinii, ce se anula prin contradicţiile sale şi tindea să cadă în uitare prin însăşi intensitatea lui iniţială. Un număr de psihologi şi psihiatri de renume, specialişti în acţiunea Cosmosului asupra psihicului uman, se asociară cu câţiva matematicieni şi începură un studiu temeinic al problemei. Studiară vieţile terestre ale celor care erau plecaţi, ascultară apoi cu maximă atenţie mesajele pe care cosmonauţii le trimiseseră între plecare şi acel ultim episod funest. Logicienii îşi oferiră serviciile în interpretarea uriaşului material care se adunase. Se ţinură multe comunicări, cercetarea avea în sfârşit o bază ştiinţifică. Optimismul pe care cei ce se ocupau cu stabilirea adevărului îl exprimau nu părea prea deplasat, întrucât aveau girul ştiinţei. Şi timpul trecea.

De la o vreme însă, când, după cum se anunţase, colectivul de specialişti ajunsese în faza finală a cercetărilor şi urmau să fie date la iveală, pentru aducerea la cunoştinţa opiniei publice, rezultatele, apărură anumite îndoieli, anumite fisuri în optimismul savanţilor care deduceau cine fusese criminalul. Îndoielile aveau o explicaţie simplă, care ar fi trebuit să fi fost avută în vedere încă înainte de începerea cercetărilor colective: era absolut imposibil să se ajungă la o singură concluzie, dacă se respecta o dialectică simplă a cercetărilor şi a raţionamentelor. Şi acum, spre sfârşitul muncii de selectare a faptelor, se ivea

tendinţa obţinerii unor concluzii paralele, simetrice chiar. Fără un coeficient de subiectivitate, fără investirea unui singur om cu sarcina coroborării tuturor rezultatelor cercetărilor, nu exista nici o speranţă de a se obţine o singură variantă apreciată drept optimă din punct de vedere logic şi psihologic. În faţa necesităţii de a fi subiectivi, savanţii declarară însă că problema îi depăşeşte şi cercetările fură sistate.

Câţiva ani enigma nu mai fu luată în considerare de către oamenii de ştiinţă şi îşi urmă calea ei. Firească în conştiinţa publicului. Eroii ei deveniră cu încetul nişte eroi literari, deveniră mituri pe cale de a se constitui. Mulţi autori îşi încercară puterile în a scrie romane poliţiste, pornind de la datele biografice şi psihologice ale celor şase bărbaţi, care erau plecaţi de pe planetă. Apăru astfel, alături de versurile folclorizate despre aventurile celor plecaţi, şi o literatură scrisă. Comentatorii literari avură la dispoziţie, în doar câţiva ani, un material deosebit de întins, constituit din cărţi care încercau să elucideze enigma într-un fel sau altul. Nu apărură numai cărţi în care rigoarea logică avea un caracter abstract, plecând de la datele acum cunoscute de toţi până în cele mai mici amănunte, ci chiar şi literatură propriu-zisă, ce căuta să concretizeze una sau alta dintre variantele posibile.

Se asista deci la naşterea unor mituri. Într-un anumit fel, interesul pentru adevărul faptului aceluia care se consumase cu ani în urmă, undeva

la o depărtare uriaşă de Pământ, dispăruse, lăsând locul unui interes pentru plauzibilitatea unui raţionament sau a altuia. Eroii, ce încă mai evoluau undeva, la distanţe de neconceput pentru simţul comun, se abstractizaseră în conştiinţa celor mai mulţi, deveniseră nişte prototipuri angrenate într-un conflict cu infinite posibilităţi de rezolvare – şi deci etern. Confruntarea lor, care se reînnoia cu fiecare carte nou apărută, era urmărită cu o detaşare din ce în ce mai mare de către cititori, afectivitatea, care fusese extraordinar de mare la început, scădea. Tragedia urma legile noutăţilor şi trecea pe un plan secundar, tot mai secundar. Călătorii erau transformaţi de către cei care îi tratau în cărţi în nişte abstracţiuni umane cu din ce în ce mai multe disponibilităţi psihologice, dar atât.

Ar fi interesant poate să exemplificăm, prin citarea câtorva pagini, factura raţionamentelor şi concluziilor acestor cărţi (dintre care unele erau deosebit de gustate de către un public foarte larg). Înainte de a face acest lucru, trebuie să mai menţionăm un fapt. La câtva timp după recepţionarea mesajului (timp de ordinul deceniilor) apăruse obiceiul, perfect explicabil, de a se înlocui numele fiecăruia dintre cei şase călători spaţiali cu una dintre primele şase litere ale alfabetului latin. La început faptul acesta îşi avea raţiunea într-o tendinţă de comoditate şi de uşurare a deducţiei. Apoi însă, şi aici apare una dintre laturile semnificative ale procesului de abstractizare despre care pomeneam, numele

oamenilor acelora fură din ce în ce mai puţin folosite, iar la un moment dat începură să se întrebuinţeze numai simbolurile literare. Aşadar, în fragmentele pe care le vom reproduce, eroii tragicului eveniment sunt desemnaţi numai prin literele respective. În legătură cu aceste fragmente, trebuie să mai menţionăm că au fost alese, după cum era şi de aşteptat, din părţile finale ale cărţilor (cărţi ce ni s-au părut a fi cele mai reprezentative ale categoriei). Adevărul este că toate volumele ar fi trebuit reproduse în întregime dar, fireşte, dezideratul acesta este exclus. Poate că, cel puţin, ar fi trebuit să reproducem şi paginile în care autorii îşi analizează personajele, încercând să le stabilească un profil psihologic şi social cât mai aprofundat şi, mai ales, cât mai plauzibil.

Ne abţinem de la orice fel de comentare a fragmentelor, considerându-le în sine grăitoare. Iată-le:

I

„... Spre deosebire de alţi oameni care au meseria mea, eu vă voi spune, de la bun început, că mă îndoiesc foarte mult de valabilitatea raţionamentelor pe care le fac. De altfel, vă pot povesti şi o unică întâmplare pe care am trăit-o şi care m-a lecuit pentru totdeauna de pretenţia infailibilităţii. Călătoream, într-o vacanţă, spre o destinaţie necunoscută, folosind metoda la modă

pe atunci, şi care mai este şi astăzi practicată, de a coborî acolo unde «dispozitivul hazardului» decidea în ultima clipă. Îmi căzuse o localitate în care mai fusesem odată, dar care nu-mi displăcea. Mă gândeam, în timp ce mă apropiam de locul unde urma să stau, că eu aş îi putut calcula matematic ce localitate îmi va cădea din jocul orb al maşinii aceleia mici şi amuzante, că, la urma urmelor, ea se cheamă pe degeaba «dispozitivul hazardului», din moment ce pronosticurile ei pot fi prevăzute, cu un coeficient de aproximaţie foarte mic. Raţionând în felul acesta, m-am decis, luând o hotărâre destul de absurdă, să verific dacă eu *trebuia* să fiu în acea localitate de la malul mării în acel moment sau nu. După cum vedeţi, pasiunea mea de a calcula ajunsese la un paroxism aproape maladiv. Mi-a trebuit un timp destul de lung pentru a face calculele necesare, deoarece n-aveam la îndemână decât o aparatură portativă. După câteva zile am reuşit să închei calculele. Concluzia era că într-adevăr mă aflu unde trebuie. De fapt, nu m-am îndoit deloc de rezultatul cercetărilor mele, deoarece şi simţisem că, într-adevăr, calculele nu vor da greş. Tocmai pe când eram deosebit de mulţumit de starea mea legică, a venit la mine un funcţionar şi m-a întrebat dacă îmi place şi vreau să plec într-adevăr în localitatea în care mă aflam. I-am răspuns că nu văd cum aş putea pleca acolo din moment ce mă aflam deja în acel loc. A zâmbit onctuos şi mi-a spus ca tot aranjamentul cu dispozitivul hazardului fusese o

glumă, că procedeul acesta nu se mai foloseşte de foarte mult timp în turism şi că de fapt tot ceea ce văzusem eu, inclusiv călătoria, fusese un mijloc de reclamă la nivelul tehnicii moderne. Uluit, n-am mai ştiut ce să spun şi m-am trezit dând din cap afirmativ, acceptând deci să merg unde calculele indicau că trebuie să mă aflu în acel moment. Voiam să ajut destinul să se împlinească!

Aş vrea să vă previn asupra unui aspect foarte important, înainte de a intra în problema propriu-zisă a discuţiei noastre. Toată întâmplarea pe care v-am povestit-o este o invenţie a mea, care mi-a venit în minte de îndată ce m-am apucat să vă redau una dintre călătoriile mele reale. Totuşi, chiar şi imaginată, ea este o pildă destul de bună pentru ideea că nu trebuie să fim prea mândri de noi.

Discutând despre victima şi despre criminalul nostru, nu aş vrea să mai reiau o serie dintre aspectele pe care le cunoaşteţi desigur cu toţii. Nici nu vă rog să vă aşteptaţi la cine ştie ce dezvăluire senzaţională. Eu nu îmi pot permite să fabulez în legătură cu o întâmplare pe care este foarte probabil că unii dintre dumneavoastră o cunosc cel puţin la fel de bine ca şi mine. Eu nu pot decât să analizez şi iar să analizez. Apoi să-mi declar părerea. Iată, deci, părerea mea. După cum bine ştim cu toţii, unul dintre cei şase (A, B, C, D, E şi F) este criminalul iar un altul este victima. Ei bine, eu am făcut un raţionament pe care îl consider exact. Într-un anumit fel, nici n-aş putea

să mă îndoiesc vreo clipă în sinea mea de veracitatea lui, aceasta în ciuda parabolei despre îndoială pe care am imaginat-o la începutul convorbirilor noastre, ce vor culmina cu dezvăluiri totale. Prea mult timp mi-a luat construirea raţionamentului meu, pentru a mai putea să-mi permit să nu cred în el cu toată convingerea. Este, de altfel, un raţionament foarte simplu, care stă la îndemâna oricăruia dintre dumneavoastră. Sunt mândru însă că niciunul dintre cei care au cercetat anterior cazul nu l-a găsit. Nu există măcar unul cât de cât asemănător în toată literatura dedicată acestei crime. Fireşte, şi alţii au concluzionat la fel cu mine. Dar ce motivări sărace! Pentru a conchide, vă pot spune că am descoperit unica motivare plauzibilă a crimei.

Aici ar trebui să fac poate o nouă paranteză, deşi vă văd că daţi semne de nerăbdare. În sinea mea, de fapt, eu nu sunt chiar atât de sigur de precizia rezultatului la care am ajuns. Trebuie însă, consider că este strict necesar, să vă obţin adeziunea afectivă pentru soluţia care va urma. În fine, sper că şi această nouă sinceritate nu vă va indispune. Iată despre ce ar putea fi vorba. Mesajul suna: «… l-a ucis pe… condamnăm crima… călătoria…» Lucrurile îmi par a fi deosebit de simple. Este, de pildă, de la sine înţeles că este vorba despre o crimă, adică despre o ucidere a unui om de către alt om. Amintiţi-vă însă de una dintre caracteristicele lui E şi anume de preferinţa lui pentru jocuri de cuvinte. Luaţi apoi în

considerare împrejurarea că pentru cei plecaţi într-o călătorie atât de lungă, moartea unuia dintre ei înseamnă o pierdere ireparabilă, o pierdere uriaşă. Uniţi aceste două aspecte într-un singur raţionament şi veţi conchide împreună cu mine că, de fapt, este vorba despre sinucidere. Vă rog sa nu interveniţi, vă veţi spune punctul de vedere după ce eu voi fi terminat de vorbit. Deci, dacă ne gândim la posibilitatea aceasta, trebuie să recunoaştem că E nu putea să fie victimă şi că, oricum, pistele investigaţiilor noastre se îngustează foarte mult. Vă rog să nu protestaţi încă, mai am doar câteva vorbe de spus. Constat că unii dintre dumneavoastră îmi contestă deja paternitatea ideii sinuciderii. Să nu cumva să mă acuzaţi de ignoranţă. Cunosc opiniile celor care au avansat ideea unei posibile sinucideri. Nu cred că este cazul să-i înşir, pentru a vă dovedi că nu sunt un ignorant. Ceea ce va fi ultimul meu cuvânt este afirmaţia că povestea cu sinuciderea nu o susţin de fapt eu şi că am omis să vă comunic aceasta, dintr-o lipsă gravă a discursului meu. Ea aparţine în realitate unuia dintre colaboratorii mei în cercetarea chestiunii mesajului. Raţionamentul meu nu-l veţi afla niciodată. Nu-l pot rosti. Pur şi simplu nu-l pot rosti. Este a nu ştiu câta oară că încerc să-l comunic cuiva fără să reuşesc să-i rostesc măcar prima silabă. Vă rog însă să nu vă îndoiţi nici o clipă de existenţa lui în mintea mea. Nu-l pot însă exprima, îmi dau o dată mai mult seama în seara aceasta că nu-l pot exprima în chip

mulţumitor. Credeţi-mă însă: concluzia mea este una dintre cele mai bune care ar putea fi rostită. Vă mulţumesc pentru atenţia cu care m-aţi ascultat”.

II

„... Eu voi fi un fel de conducător. Cunoaşteţi cu toţii personajele şi rolurile. Câteva indicaţii. Nu-mi pot da seama spre ce vor evolua dialogurile care se vor înfiripa. Dumneavoastră va trebui însă să fiţi deosebit de spontani. Să rostiţi ceea ce vă trece prin minte în clipa aceea, să nu premeditaţi şi, mai ales, lucrul acesta este deosebit de important, să nu vă lăsaţi târâţi de ideile preconcepute pe care le aveţi. Nu este nevoie să fiţi teatrali, nu este nevoie să încercaţi să vă depăşiţi în vreun fel disponibilitatea pentru discurs spontan. Veţi constata că totul va merge foarte bine şi vom reuşi să descoperim ceea ce mii de cercetători n-au reuşit să descopere. Totul este să constatăm în mintea cui a putut să apară ideea crimei. Cunoaşteţi cu toţii în amănunţime care este structura navei unde s-au petrecut evenimentele şi în care ele se vor produce acum din nou. V-aţi aclimatizat foarte bine la condiţiile acestea. Trebuie să recunoaşteţi că reconstituirea este extraordinară. Ea este mai mult chiar decât îmi închipuiam eu că va fi posibil să se facă. Până şi condiţiile care erau în Cosmos au fost mimate până în ultimele amănunte. Aveţi toate premisele să

reconstituiţi totul cu cea mai mare precizie.

Încă unele amănunte pe care vi le datorez. Eu, fireşte, nu voi sta alături de dumneavoastră. Veţi fi legaţi de mine totuşi. Veţi putea auzi mesajele mele, pe care însă vi le voi lansa doar atunci când va fi absolută nevoie. În rest veţi acţiona după impulsurile momentului. Mie nu-mi veţi putea cere sfatul şi de altfel, lucrul acesta ar fi foarte greşit. Să nu aşteptaţi în tot momentul indicaţii asupra modului în care trebuie să acţionaţi şi să vorbiţi.

Experienţa este foarte importantă şi nu cred că cineva, vreodată, va mai putea să o realizeze. Amploarea ei depăşeşte orice închipuire. Dumneavoastră veţi fi puşi în nişte condiţii atât de perfect imitate, încât nu vă veţi putea da seama cu niciun chip că este numai o imitaţie, ci probabil veţi ajunge să credeţi că sunteţi în realitate. De altfel (vă spun acum o convingere a mea, care nu are nici o legătură cu experimentul nostru), eu cred că toţi aţi dorit foarte mult să călătoriţi în Cosmos pe distanţe lungi şi că această experienţă vi s-a părut o ocazie unică pentru îndeplinirea acestei dorinţe. Aveţi ocazia să trăiţi o iluzie perfectă a unei călătorii în Cosmos, atât de perfectă încât va fi o a doua realitate, va deveni o realitate.

Intraţi acum în navă şi vă rog să respectaţi absolut toate indicaţiile pe care vi le-am dat. Vă urez drum bun!

*

După ce au intrat în navă şi orice legătură a lor

cu mine a fost întreruptă, m-am simţit emoţionat ca un tată ai căror copii pleacă pentru prima oară într-o călătorie departe de casă. Ei aveau să transmită mesaje, dar unilateral. Cine ştie dacă eu voi interveni. Din fericire voi putea să-i observ şi să-i feresc de la vreo acţiune nesăbuită. Să încep deci să le urmăresc mişcările şi vorbele.

(Interiorul unei nave cosmice. Cele mai multe dintre întâmplări vor avea loc în sala de comandă a navei. O parte dintre ele se vor petrece și în alte încăperi: camerele personale ale călătorilor, sala de muzică, sala de vizionări etc.)

....
....

C *(are un aer cam obosit, privirile rătăcite, faţa îi este totuşi prinsă în reţeaua unei hotărâri din care cu greu ar putea fi scos):* Este foarte trist că discuţiile noastre au început în ultimele luni să aibă una şi aceeaşi temă. Mi-e teamă că vom deveni cu toţii nişte psihopaţi. Ni s-a spus doar cu mare precizie de către coordonatorul nostru, la plecare, că este vorba despre o experienţă şi nimic mai mult. Este adevărat că noi nu putem dovedi cu niciun chip că nu este realitate ceea ce trăim. Noi totuşi trebuie să credem ceea ce ni s-a spus. Nu ne rămâne altceva de făcut. Trebuie să ne facem fiecare datoria, să rezolvăm ceea ce se iveşte, să transmitem mesajele zilnice. E o mare prostie să discutăm la infinit dacă situaţia noastră pe nava

aceasta este reală sau este pusă la cale cu o abilitate care depăşeşte orice închipuire. Argumentele tale despre necesitatea certitudinii mi se par destul de deplasate. Şi apoi nu uita pentru ce suntem noi aici. Doar noi nu suntem călători cosmici autentici, noi jucăm nişte roluri şi atâta tot.

E *(cu o faţă de posedat, obsedat de o singură idee. Se plimbă foarte nervos prin încăpere, frământându-şi mâinile):* Certitudinea pe care tu o consideri ceva secundar mie mi se pare a fi esenţială. Sunteţi cu toţii nebuni, aceia care consideraţi că viaţa noastră se poate scurge de atâţia ani pe blestemata asta de navă fără să ştim măcar dacă este o navă sau dacă suntem victima acelei înfiorătoare mistificări în care ne-am lăsat antrenaţi fără să ne dăm seama. Lucrul cel mai diabolic mi se pare faptul că ni s-a tăiat orice legătură cu exteriorul, faptul că nu avem deloc posibilitatea de a părăsi nava. Exteriorul se schimbă, iluzia de mişcare este perfectă, dar cum pot eu să verific aceasta? N-am nici o posibilitate. De ani de zile combin tot felul de mijloace cu ajutorul cărora să-mi dau seama, o dată pentru totdeauna, care este realitatea. Cred că într-o bună zi am să înnebunesc. Un singur lucru mi se pare o dovadă oarecum demnă de luat în considerare: omul care ne-a trimis în experienţa aceasta absurdă ne-a promis că va interveni, atunci când va constata că noi ne vom interpreta rolurile greşit, adică vom aluneca în direcţii lipsite de interes pentru cercetarea pe care o face el. Or, el n-a

intervenit nici măcar o dată. Cred că pot să interpretez lucrul acesta ca pe o dovadă că nava este reală şi la fel călătoria pe care o facem. În cazul acesta totul ar fi rezolvat, aş putea să fiu liniştit şi să-mi văd de treabă. Dar totul poate să fie numai o abilitate din partea lui. Dorind să ne creeze un ultim detaliu al perfecţiunii iluziei.

C *(ripostează cu oboseală, este vădit că discuţii de felul acesta au mai avut loc cu miile până acum):* Nu vezi că te învârteşti într-un cerc vicios? Ar trebui să încetezi cu acest monolog pe care îmi face impresia că îl continui şi noaptea. Vei sfârşi prin a ne înnebuni pe toţi. Taci şi gândeşte-te! Numai când vei avea ceva nou să mai vorbeşti. Te rog să taci. Îţi spun aceasta cu un ultim efort de a-mi păstra calmul. Simt că îmi trec prin cap gânduri ucigaşe. Să nu mai scoţi nici o vorbă. Cel puţin acum.

B *(bonom, ce nu reuşeşte să-şi piardă niciodată buna dispoziţie, intră în timp ce C îşi rostea ultima parte a replicii; intervine cu o veselie nemaipomenită, stăpânindu-şi cu greu hohotele de râs):* Şi iată-ne ajunşi la sfârşitul experienţei. Presupun că acum vom fi, în fine, scoşi din chestia asta unde stăm de atâta timp. Voi mi se pare că aţi uitat cum am ajuns noi aici. Aţi uitat că şeful nostru ne-a spus să fim spontani şi să ne manifestăm cu naturaleţe, scopul fiind ajungerea la apariţia ideii de crimă în capul unuia dintre noi. Iată că ideea asta a fost emisă în sfârşit. Într-un mod neaşteptat, dar a fost emisă. *(Tace un timp, el devenind din ce*

în ce mai serios. Cade, astfel, în câteva zeci de secunde, într-o melancolie pe care ceilalţi o urmăresc stupefiaţi, neştiind dacă e bine să o ia drept bună sau să considere că este o nouă glumă). Altfel mi-am închipuit eu totul. Cu totul altfel. În timpul meu liber am scris chiar şi un scenariu în care construiam acţiuni şi replici după concepţia mea. Totul este atât de logic în scenariul meu, iar ceea ce se petrece acum şi aici cu noi – de-a dreptul absurd. Poate că ar fi bine totuşi să vă citesc scena respectivă din scenariul meu. Ce spuneţi? Acum tot suntem la sfârşitul călătoriei, merităm să ne acordăm câteva clipe de destindere colectivă. Sau poate ar fi mai bine să învăţăm rolurile pe care le-am creat eu? Nu ştiu dacă vă vor place; dar s-ar putea să vă placă. În orice caz, eu vă rog să-mi daţi voie să citesc şi să mă ascultaţi cu atenţie. Dacă rolurile vă vor conveni (deşi ele s-ar putea foarte bine să vă şi pasioneze, al meu mă pasionează într-o măsura foarte mare) atunci vă veţi apuca să le învăţaţi şi vom juca totul. Îl rog pe cel pe care l-am desemnat drept criminal să nu aibă vreun resentiment împotriva mea. Nu am avut niciun motiv subiectiv pentru a mă opri la această alegere. Pur şi simplu, aşa a ieşit. Ei, să citesc?

(În timp ce vorbea el, au intrat şi ceilalţi. Toţi cinci îl privesc cu indiferenţă, fără să dea vreun semn de acceptare sau de refuz. Chiar şi freneticul E pare a fi renunţat pentru câtva timp la obsesia sa şi priveşte dezabuzat în jur).

B *(interpretând tăcerea lor drept o încuviinţare a*

lecturii, dispare pentru câteva minute şi revine apoi cu un maldăr de hârtii). Nu vă voi citi, fireşte, totul. De altfel, nici n-am adus toate paginile pe care le-am scris. Vă voi citi numai scena finală, acolo unde unuia dintre noi îi va veni ideea crimei. Să încep deci. *(Începe să caute febril printre hârtii.)*

(În timp ce B face preparativele necesare începerii lecturii, ceilalţi, cu figuri obosite, părăsesc unul câte unul încăperea, încet, târându-şi picioarele. Când B îşi drege vocea şi ridică fruntea pentru a rosti prima replică, se trezeşte singur) ”

*

*   *

Cam acestea erau discuţiile în legătură cu mesajul despre crimă, când un fapt veni să le învioreze şi să le dea o nouă întorsătură. Tocmai se pusese la punct un creier electronic de pronosticare a psihologiilor şi a comportamentelor umane. Folosind date amănunţite despre un om, el era capabil să propună o variantă de comportament viitor, cu un coeficient de aproximaţie foarte redus. În fine, existau premisele unei rezolvări care nu ar mai fi dat naştere la discuţii. Ar fi fost o rezolvare impersonală, obiectivă. Maşina fu programată cu toate datele cunoscute şi începu să acţioneze. După câtva timp mai ceru date. I se dădură. În ziua în care trebuia să-şi dea verdictul, ea ceru să fie reprogramată cu date, şi mai bogate, despre oamenii aceia care cândva plecaseră în lunga lor călătorie. După câtva timp se constată cu tristeţe de către constructorii

ei că cererile de noi date nu vor sfârşi practic niciodată. Maşina tindea în mod absurd să absoarbă date care numai prin şiruri interminabile de asociaţii puteau fi considerate ca având vreo legătură cu mesajul. Tendinţa aceasta crea şi necesitatea măririi ei. Cine ştie care ar fi fost sfârşitul acestei operaţii de documentare nesfârşită. Ea continuă totuşi, dar atenţia publicului scăzu până la dispariţie.

O întâmplare mai smulse o ultimă pâlpâire amintirii mesajului. Într-o bună zi, un istoric emise cu argumente foarte numeroase ipoteza că în perioada când se situa îndeobşte recepţionarea mesajului nu plecase nici o navă de pe Pământ în vreo călătorie de lungă durată. Toate argumentele erau enunţate de către istoric în cadrul unui discurs care dura o oră. Apărură oameni care găsiră noi şi noi argumente ipotezei.

plecări

Lucrurile ar trebui, cred, să decurgă cam aşa: nava ar avea un aer graţios, ar fi deosebit de suplă, multe metafore mi s-ar îngrămădi pe buze, privind-o. Atât de multe, încât mi-ar apărea o anumită plictiseală de a le mai spune. Din motivul acesta este foarte probabil că aş renunţa la toate sau poate aş spune totuşi „graţioasă şi argintie”. Pe cosmodrom ar fi o mulţime de lume, clipa lansării s-ar apropia repede şi prin megafoane s-ar auzi voci impersonale, cerând mulţimii să se retragă la distanţa stabilită. În fine, aproape în ultimul moment, s-ar ivi, ca din pământ, cei care vor călători. Ar arbora nişte zâmbete nu tocmai fotogenice, ar avea pe feţe un amestec de triumf sportiv şi de vagă îngrijorare. Târâtă de o fatalitate neînţeleasă, o fată din rândurile celor care asistă ar striga ceva, cu un glas voalat. Tot dintr-o necesitate de neînţeles, glasul acesta înăbuşit ar fi auzit de către toată lumea, deoarece, nu se ştie din ce motive, ar interveni o clipă de tăcere deplină. Unul dintre cosmonauţi ar întoarce capul doar pentru o clipă. Un fel de disperare (care ar dura infinit de puţin) i-ar trece prin ochi. Fata care strigase, acel glas numai expresie, care poate nu rostise cuvinte (nimeni nu auzise de fapt cuvintele)

s-ar smuci ameţită către acel care întorsese capul. S-ar opri după primul pas, încremenind pentru câteva momente. Un operator de cinema sau de televiziune i-ar prinde chipul acesta împietrit, pentru o fracţiune de secundă, fracţiune de secundă după care ea se va relaxa şi probabil va începe să plângă. Peste câtva timp, acel operator, inspirat, ar opri filmul său pentru câteva momente asupra chipului fetei şi spectatorii ar fi străbătuţi de o indispoziţie fără nume, multora dintre ei le-ar veni brusc să plece sau să închidă aparatele. Căci faţa fetei aceleia ar fi asimetrică, o asimetrie de neînchipuit, oprită în clipa care precede refacerea ansamblului canonic frumos. Dar filmul ar continua. Fetei i-ar apărea lacrimi, trăsăturile i-ar fi cuprinse de un alt fel de încremenire, inexpresivă, lacrimile ar curge ca pe obrajii unei măşti. Iar glasurile impersonale din megafoane ar rosti ultimele avertismente, în timp ce valurile de oameni s-ar îndepărta dincolo de limitele acelea îndepărtate. Apoi ar surveni o clipă deosebită, cea dinaintea lansării. Fata ar fi înghiţită de mulţime, dar aici ar interveni iarăşi, cu brutalitate, forţele neînţelese care au scos-o în evidenţă şi mai înainte, chipul ei ar fi totuşi vizibil. Poate i-ar apare pe chip o urmă de zâmbet tandru? Sau, poate, din adâncuri i-ar urca o crâncenă mândrie? Prin continuarea miracolului, s-ar vedea şi chipul celui despre care putem crede că îi este iubit sau soţ. Acesta ar avea o demnitate aproape suspectă. Ar fi depăşit cu mult stadiul în care cineva dovedeşte că

este bărbat şi îşi ţine firea. Acum faţa lui ar fi oarecum străină şi dacă cei cu care călătoreşte şi alături de care face preparativele, ultimele preparative ale plecării, ascultând indicaţii izvorâte din microfoane invizibile – dacă aceşti oameni, alături de care va trăi sau va muri, l-ar privi cu oarecare atenţie, ar observa, poate, că are o faţă străină, parcă stilizată, pe care hotărârea de a fi tare a depăşit orice limite şi s-a transformat în altceva, într-o stare de spirit fără nume, care nici nu mai este măcar a lui, îi e impusă parcă de către altcineva, din afară. Pe faţa aceasta împietrită ar pluti nişte umbre, determinate de cine ştie ce forţe care nu îl privesc, forţe neînţelese din afară. Dar poate că totuşi, în preajma clipei lansării ar apare ceva nou pe faţa presupusului iubit sau soţ al fetei aceleia, care acum pare înghiţită definitiv de oamenii din preajma ei. Ar apare poate o expresie de calm, care s-ar ivi mai întâi vag şi apoi brusc, destinzând trăsăturile. Un zâmbet de triumf involuntar s-ar ridica în atmosfera cabinei şi s-ar destrăma încet în gol, fiindcă ceilalţi nici acum n-ar avea timp să observe ce se petrece cu colegul lor. Între timp, mişcările tuturor s-ar accelera spre o nemişcare finală, când, ţintuiţi în locurile lor de start, ar privi în tavan fix, aşa cum trebuie în clipe ca acestea. Iar în rândurile mulţimii, dimpotrivă, mişcările s-ar încetini tot mai mult, până la clipa anunţării startului. O gigantică pădure de statui ar privi saltul navei. În ea, chipul fetei s-ar vedea totuşi, singurul viu dintre toate aceste elemente de

basorelief. Lacrimile ei s-ar opri într-un chip inexplicabil, din ochi i-ar pleca două şine de oţel către pereţii navei care se ridică. Iar apoi ar respira toţi la unison, iar fata ar începe să nu mai ştie prea bine pentru ce este tristă şi şi-ar repeta în gând tot mai îndârjit motivul, cuprinsă de neliniştea celui care trece de primele etape – imperceptibile, dar sensibile pentru o intuiţie feminină – de primele etape ale uitării. Ca dintr-o transă, toţi s-ar mişca, s-ar simţi străbătuţi cu violenţă de dorinţe foarte pământeşti, ar simţi că le este neobişnuit de foame sau neobişnuit de somn şi dorinţa de a mânca sau dormi i-ar ruşina, dar ruşinea aceasta ar dispărea destul de repede şi ei s-ar lăsa din nou în braţele timpului revenit, ca în apele somnului. Ameţită, fata ar pleca singură, depărtându-se de prietenii cu care venise aici la cosmodrom. În minte i-ar rămâne doar câteva imagini ale plecării. Printre ele, chipul lui din ultima clipă ar încremeni într-o schimă tranzitorie, pe care ea nu ar mai înţelege-o foarte bine şi căreia i-ar pierde sensul tot mai mult, tot mai mult. Ar cuprinde-o încet o groază a neînţelegerii propriilor sentimente, o panică pentru că nu mai poate decât foarte greu şi foarte imperfect să reconstituie în memorie plecarea şi ultimele lor întâlniri şi discuţii. Şi pe fondul acestei panici a pierderii imaginilor despre el, despre plecarea lui şi despre dragostea lor, încet, încet, ar începe să construiască noi imagini despre iubitul ei şi despre dragostea lor. În mintea ei ar interveni lin amintiri din filme şi din emisiuni de televiziune

despre cosmonauţi, gesturi ale prietenilor lui s-ar contopi pe nesimţite cu gesturi pe care ea şi le aminteşte ca fiind ale lui. Plecarea ar începe să semene cu sute de alte plecări, la care a asistat ca martoră mai mult sau mai puţin indiferentă, cu plecări pe care le-a văzut în filme, de atâtea ori. Chiar şi liniile chipului lui, pe care le adună acum în minte, chiar şi chipul lui s-ar modifica în conştiinţa ei. Fotografiile, pe care le-ar privi din ce în ce mai neîncrezătoare, ar asista-o în încremenirea lor ciudată, străină, depărtată. Omul acela de acolo n-ar mai fi el şi convingerea aceasta ar creşte tot mai repede şi mai adânc, n-ar mai fi bărbatul ei, ci altcineva care seamănă oarecum cu el, care aduce în chip inexplicabil cu bărbatul ei. Un fior ar străbate-o la gândul că, acum, deja, la un timp atât de scurt de la plecarea lui, a început să-i uite trăsăturile. Ar încerca, cu o nouă disperare, să refacă totul, să păstreze totul în memorie, să-i graveze trăsăturile şi forma mâinilor pentru totdeauna în minte. Dar încercarea aceasta nu ar reuşi şi ar persista numai efortul ei de a reuşi ceva resimţit ca foarte dificil. Şi iarăşi ar recurge la alte amintiri ajutătoare. Din nou chipul iubit ar fi acoperit de tot felul de alte amintiri. Şi din acest amalgam ce ar invada-o fără voia ei, s-ar ridica, ar începe să se ridice, de la un timp, o nouă figură a lui, pe care ar contempla-o cu o micşorată groază şi stranie plăcere. Iar el, acolo la locul lui, culcat, ar vedea-o cu faţa aruncată către el pe cosmodrom şi, încet, ar începe să conceapă mintal povestea

iubirii lor. Poate că în zilele următoare ar continua cu seninătate să scrie doar pentru sine cuvinte despre iubirea lor. Ar reface totul cu minuţiozitate sau, cel puţin, cu convingerea că ceea ce gândeşte şi ceea ce ar putea să înceapă să scrie în fiecare clipă reprezintă adevărul despre ea şi despre trecutul lor. Ar fi din ce în ce mai senin, din ce în ce mai purificate ar fi amintirile. Nici n-ar mai avea nevoie să-şi amintească scenele concrete, discuţiile şi cuvintele acestor discuţii. Nici chipul ei nu ar mai simţi nevoia să-l vadă. În gândurile lui ea ar persista, după trecerea câtorva ani, ca o nălucă luminoasă, mişcătoare, tandră. Ar scăpa mai repede decât ar fi crezut de obsesia ideii de revedere. N-ar mai încerca, după puţin timp, după foarte puţin timp de la plecare, să-şi imagineze cum va fi întoarcerea. Şi povestea pe care el o repetă pentru sine în fiecare seară, înainte de a adormi, ar căpăta un contur tot mai ferm, mai simplificat, mai stilizat. Şi poate că, într-o bună zi, el ar agăţa alături de poza ei, fixată pe peretele de la picioarele patului, un carton mare, pe care i-ar scrie numele cu litere groase. Ar începe să-l repete cu glas tare, mirându-se de lipsa lui de sens şi zile în şir ar încerca, într-o încordare tentativă, să reconstituie totul iarăşi, să împingă simbolurile înapoi pe calea pe care el însuşi le crease. N-ar putea să reuşească cu niciun chip şi atunci, într-o clipă de disperare, ar privi avid imaginea fetei şi numele ei scris cu litere mari. Ar rosti de câteva ori tandru numele ei, apoi l-ar spune din ce în ce mai

tare. Şi poate că la urmă l-ar răcni cu glas demenţial, atât de tare încât ceilalţi s-ar aduna tăcuţi în jurul lui şi l-ar privi serioşi, cu feţe impersonale, respectându-l.

Acum însă nu mai sunt atât de sigur ca la început că lucrurile aşa ar trebui să fie. Poate că, mai degrabă, pe cosmodrom ar interveni scene tari, melodramatice chiar. Poate că atunci când şirul tăcut al celor care urmau să plece ar trece printre valurile de oameni, ea, fata, ar tresări convulsiv şi s-ar repezi să-l îmbrăţişeze pentru ultima oară. Poate că i s-ar agăţa de haine şi ar striga ceva cu glas mare, protestând în numele cine ştie cărui lucru. Şi cei din jurul lor ar ridica încet braţele ca pentru a-i despărţi, fără s-o facă însă, apropiindu-se prin mici salturi, totuşi, de ei. Şi dacă cineva ar fi fotografiat una dintre aceste fracţiuni de secundă, secvenţa ar arăta cam aşa: el, cel care pleca pentru un şir interminabil de ani, ar mângâia-o mecanic pe păr. Privirea i-ar fi îndreptată către nava profilată în fundul fotografiei, irezistibil punct de atracţie. Expresia feţei lui nu ar spune mare lucru pentru nimeni şi dacă cineva ar fi vrut cu tot dinadinsul s-o interpreteze, ar fi trebuit să imagineze. Ar fi descifrat astfel poate, eternul şi falsul, presupusul amestec de luptă între datorie şi sentimente. Acel cineva ar fi trebuit să spună, de pildă, că „faţa lui era împietrită de hotărâre, vădind înfrângerea durerii despărţirii” sau ceva în genul acesta. Figura ei din această fotografie ar fi poate ceva mai uşor de interpretat. Ea ar privi în sus spre

faţa lui, plângând, cu expresia purificată de durere, strângându-l în braţe cu un fel de disperare ciudată, teatrală. Şi acel observator cu imaginaţie, sau poate chiar profund psiholog, ar descifra în expresia feţei ei două sentimente, totuşi, contradictorii. Durerea aceea purificată, fantastic de purificată, de necrezut de purificată, s-ar fi despărţit pentru el în două, apărând încet un fel de nedumerire. Stratul acesta invizibil de nedumerire ar ieşi încet, încet, la suprafaţă, înlocuind durerea. Figura femeii ar reflecta din ce în ce mai accentuat neclarificarea în legătură cu tot ce se întâmplă acolo, sau poate mai ales în legătură cu marea ei durere. Nimic demenţial nu ar interveni în această nedumerire (deşi aici, în punctul acesta, cineva ar fi putut spune că „durerea părea a-i fi luat minţile”). Ar fi o nedumerire la fel de purificată ca şi durerea căreia îi luase locul. Martorul din femeie ar fi apărut de sub nedumerirea aceasta, înlocuind actorul. Cine ar putea totuşi spune ce se petrecea în ea, în timpul acestei schimbări de expresie? Poate că intervenise mecanismul fără greş al renunţării. El însă nu şi-ar modifica cu nimic expresia feţei pe tot parcursul scenei. Mângâierile i-ar rămâne la fel de mecanice, el însuşi ar rămâne la fel de impersonal, la fel de mecanism perfect de explorare. Şi în el s-ar tălăzui poate valurile fără sens ale unei emoţii reprimate cu uşurinţă. O idee l-ar fulgera brusc, aceea a absurdităţii despărţirilor de genul acesta. O ruptură s-ar lărgi totuşi în el. Şi ar contempla-o cu un ochi vag interesat, din ce în

ce mai interesat. Şi după clipa lungă de încremenire statuară, oamenii s-ar tălăzui, tendinţele de înaintare ale celor dimprejurul lor s-ar materializa deodată, şi cu toţii, incomodându-se reciproc, ar acţiona în sensul curmării acestei scene melodramatice. Ea, impasibilă, cu o faţă pe care mirarea s-a adâncit, transformată într-o mască a mirării excesive, s-ar lăsa dusă de lângă el, punând paşii cu precizie de mecanism, cu mâinile rămase însă înţepenite în crisparea cu care apucaseră hainele lui, privindu-l ţintă în ochi şi parcă trecând prin el cu privirile, privind un şir de cosmonauţi identici cu el, care s-ar fi aflat înşiruiţi până la orizont în spatele lui. Unui spectator i-ar trece eventual prin cap că totul este de un melodramatism îngrozitor, că este totodată de o irealitate întristătoare (mie, eventual). Şi ea ar dispare încet, dusă de subţiori, ca o piesă fragilă, de către nişte oameni serioşi, concentraţi parcă să nu cumva să o scape din mâini şi să o vatăme. Iar el ar privi în urma ei, ridicând uşor, aproape imperceptibil braţele pentru a o reţine. Gestul acesta ar rămâne însă la începutul lui, ar parcurge numai primele lui faze, rămânând mai mult o pură intenţie. S-ar integra apoi în rândurile colegilor lui de călătorie şi, ar păşi elastic spre navă. O dată, o singură dată, el şi-ar mai întoarce capul spre locul unde ea a dispărut între oameni. Pe faţă nu i s-ar putea citi nici de data aceasta mare lucru. O vagă nedumerire, soră parcă a aceleia care invadase şi trăsăturile ei cu câteva clipe mai înainte, i-ar ridica

poate liniile feţei. Ea ar dispare însă foarte repede, deoarece la câţiva metri în faţa lor ar apărea scara pe care se intră în interiorul rachetei. Şi atunci situaţia ar fi mai tare decât el, n-ar putea să-i opună nici cea mai mică rezistenţă. Şi ar zâmbi cu dantura lui de actor de cinema, larg, sportiv, golit în chip miraculos pentru câteva zeci de secunde – când cu toţii ar ridica braţele pentru o ultimă oară înainte de intrarea în rachetă – golit de orice îndoială sau nedumerire. Atunci, în clipele acelea de triumf pur sportiv, ar privi o lume simplificată şi în minte i s-ar ridica simplitatea învingătorului de competiţie. Braţele ar face gesturile care se fac dintotdeauna în astfel de împrejurări şi este foarte probabil că şi-ar simţi muşchii braţelor de om antrenat împungându-i mânecile. Ar fi inundat pentru câteva clipe – pentru că numai câteva clipe ar sta ei acolo pe ultimele trepte ale scării – de o fericire atât de simplă, încât nu se ştie dacă ea nu cumva chiar l-ar uimi. Dar poate că nu, poate că fericirea aceea simplă ar fi într-adevăr perfectă. Nimic n-ar întina-o. Niciun alt sentiment n-ar apare pentru a-i ştirbi perfecţiunea. Clipa aceasta a surâsului sportiv ar fi reprodusă pe milioane de poze în toate ziarele şi revistele. Nimeni n-ar putea să descifreze nimic altceva în ea, în afară de ceea ce momentul cerea. Şi ea, iubita lui, ar vedea multe dintre aceste poze. Poate că poza aceasta finală ar sfârşi prin a o obseda, prin a încerca din ce în ce mai perfid să se suprapună peste chipul pe care ea şi l-a păstrat în memorie. Între cele două

imagini ar interveni poate o luptă şi nu este deloc exclus ca victorioasă sa iasă imaginea surâsului sportiv faţă de aceea a împietritei nesiguranţe. Încet, în conştiinţa ei ar apare chipul eroului trecut de graniţele cunoscute ale sentimentelor. Ea l-ar admira tot mai mult şi poate că ar căpăta cu trecerea anilor obiceiul de a merge la cosmodrom spre a revedea surâsul acela capabil să se repete la infinit, surâsul acela pe care o fatalitate bună îl produce la fiecare despărţire. Iar el, aflat într-un punct incert al cerului, s-ar putea să capete obiceiul discuţiilor despre ea cu unul dintre prietenii lui de pe navă.

Cum ar putea să decurgă discuţiile acestea despre iubita sau soţia rămasă acolo pe planeta aceea îndepărtată? Poate că un singur om din echipaj ar fi cuprins de un oarecare interes pentru ceea ce el povesteşte. Poate că ceilalţi ar rămâne doar nişte prieteni atenţi, care ascultă totul din politeţe şi chiar respectă regula de a nu demobiliza pe niciunul dintre ei în niciun fel. Acel singur însă ar deveni tot mai interesat, din nişte motive foarte obscure. Unul dintre ele ar putea fi acela că el n-a lăsat nici o femeie iubită pe Pământ. Într-un anumit fel, în conştiinţa lui s-ar declanşa o ciudată dorinţă de compensare şi ar asculta povestea cu atenţie, ba chiar cu o anumită religiozitate. Povestea ar fi însă, fireşte, dezarmant de obişnuită. El, acest om care nu a lăsat pe planeta de unde a plecat nici o femeie iubită, ar manifesta un interes deosebit pentru toate aceste amănunte, cunoscute parcă

dintr-o mie de alte povestiri anterioare, petrecute în alte o mie de călătorii similare. Povestitorul ar aluneca pe o panta descendentă în ceea ce priveşte interesul pentru întâmplările pe care le spune prietenului său, iar ascultătorul, în mod ciudat şi destul de inexplicabil, ar urca pe o pantă ascendentă, absorbind interesul celuilalt pentru femeia rămasă. Ar aluneca de la un timp spre discuţii de o altă factură. Ascultătorul s-ar transforma în povestitor şi ceea ce el ar putea să spună ar fi analize psihologice nesfârşite ale legăturii (iubirii) celor doi. Povestitorul, redus acum mai mult la rolul de ascultător, deoarece a terminat de mult tot ce avea de spus despre ea, ar putea fi cuprins de un nou interes, mai detaşat, pentru toate întâmplările acelea din trecut, cărora nu le putea găsi o explicaţie mai spectaculoasă, iar noul povestitor ar fi cuprins de plăcerea curată a speculaţiei. Cine ştie dacă discuţiile lor nu ar aluneca pe nesimţite spre interpretarea întregului sex feminin? Probabil că toate discuţiile acestea ar fi duse în mijlocul unor fotografii sau ar interveni după vizionarea împreună a unor filme dedicate ei. Dar se prea poate ca de la un timp pozele şi filmele să tindă a deveni superflue. Sau, poate, nu?

rigoare şi parabolă

— Postfaţă —

Lipsa comentariilor. Literatura modernă nu se mai poate lipsi de comentariul scris, însăşi fiinţa ei fiind condiţionată de existenţa acestuia. Operele mari ale trecutului au putut străbate prin secole fără a avea un cortegiu de comentarii, cele de azi nu se mai pot lipsi de el. Poate că faptul are o explicaţie şi în tendinţa de îndepărtare de la epic, de la fabulaţie, pe care o manifestă proza modernă. Cert este că în zilele noastre cititul devine din ce în ce mai accentuat o activitate mai puţin spontană, mai teoretizatoare. Poziţia cititorului modern devine tot mai activă, el nu se mai mulţumeşte să se lase furat de apele molcome sau năvalnice ale scrierii literare, el doreşte să participe sau, mai mult, să refacă opera literară după gustul şi înclinaţiile lui. Poate ca răspuns la această evidentă înclinaţie a apărut literatura structurilor deschise, literatura în care conflictele nu mai sunt rezolvate, în care orice urmă de moralism a dispărut, cititorul fiind invitat el să rezolve ceea ce este de rezolvat. Mi-am început aceste consideraţii despre literatura ştiinţifico-fantastică referindu-mă la tendinţa măririi

comentariului și autocomentariului literar, deoarece, în felul acesta, prin contrast, mi s-a părut că pot lumina specificul acestei literaturi. Într-adevăr, vedem cu toţii că literatura de *science-fiction* nu beneficiază de prea multe comentarii, critica privind-o în general cu o îngăduinţă adesea ignorantă. Apoi – lucrul acesta trebuie subliniat – este vizibil că *science-fiction*-ul nu urmează întru totul dezvoltarea literaturii moderne în ansamblul ei, nu a abordat până acum aproape deloc structurile deschise la care mă refeream mai sus. Lipsa abundenţei comentariilor trebuie legată de caracterul oarecum „conservator” al acestei literaturi.

Trebuie însă să arăt că, împotriva unor aparenţe destul de convingătoare şi de plauzibile teoretic, literatura ştiinţifico-fantastică are un public foarte numeros şi foarte consecvent, în rândurile acestui public numărându-se mulţi intelectuali şi chiar literaţi. Care este explicaţia?

Science-fiction-ul şi jazz-ul. Voi încerca să o găsesc pornind de la o apropiere pe care o făcea un recent comentator între preferinţa pentru *science-fiction* şi cea pentru jazz. Există, se pare, într-adevăr, o legătură de cauzalitate psihologică între aceste două preferinţe. Nuanţa de ordin psihologic care declanşează această cauzalitate ar fi înclinaţia spre repetare, spre ritm interior, *spre rigoare,* în ultimă instanţă. Jazz-ul, în ciuda şi pe deasupra improvizaţiilor care îi dau savoarea, are un caracter riguros, pe care un iniţiat şi un adept îl

gustă, se pare, în primul rând. Un cunoscător al muzicii de jazz va putea totdeauna să deosebească stilul unei şcoli interpretative de cel al alteia. Probabil că mecanismul preferinţei pentru *science-fiction* nu este atât de diferit. Este ştiut că temele generale ale acestei literaturi sunt limitate şi că în tratarea lor o cercetare comparatistă ar putea stabili câteva certe modalităţi de rezolvare. Există o rigoare evidentă în fantezia ce se consumă în aceste scrieri. Exemple s-ar putea da foarte multe. Unul, ce ni se pare dintre cele cu mare putere de generalizare, este cel al eroului cuceritor al Cosmosului, dotat, într-o majoritate covârşitoare a cazurilor, cu calităţi umane deosebite. Nici n-ar putea să fie altfel, şi o literatură care ar acorda o prea mare complexitate sufletească unui astfel de erou, arătându-i şi reversurile întunecate, ar risca să cadă în neautenticitate, ştiut fiind foarte bine faptul că cei ce sunt trimişi în astfel de misiuni sunt aleşi dintre cei mai bine înzestraţi indivizi. În mod „fortuit”, deci, în conduita literară a unor astfel de oameni, plasaţi în asemenea împrejurări excepţionale, apar consecinţele unor prestructuri, consecinţe ce se repetă, dominând încercările autorilor de a fi originali. Eroii literaturii acesteia nu pot scăpa decât în rare cazuri de o asemănare izbitoare cu vitejii basmelor, ei fiind sinteza calităţilor umane.

Parabolă. Odată cu dezvoltarea genului, a cărui înflorire este recentă, modalităţile s-au rafinat, conflictele s-au complicat, s-a ajuns chiar, în cazuri

deosebit de rare însă, la o literatură pur parabolică în care eroii umani sunt abstractizaţi aproape cu totul, ansamblul amintind de arta cinetică, profund nefigurativă. Mi se pare însă că scrierile acestea se desprind de specificul *science-fiction*-ului clasic, nemaifiind caracterizabile cu niciuna din notele pomenite mai sus. Pe de altă parte, ele pun sub semnul întrebării însăşi entitatea numită literatură ştiinţifico-fantastică, dovedind într-un mod evident că nu există o linie de demarcaţie între *science-fiction* şi restul literaturii. Cazul ce mi se pare cel mai tipic este cel al romanului „Solaris” al polonezului Stanislaw Lem. Niciunul dintre clişeele tradiţionale ale *science-fiction*-ului nu este întrebuinţat de către Stanislaw Lem. Într-adevăr, romanul este cu totul singular şi împrejurarea că faptele se petrec pe o altă planetă poate fi considerat întâmplător. Tipul acesta de acţiune ar fi putut fi plasat cu uşurinţă într-un peisaj pământesc fabulos, în genul celor la care recurge Buzzati sau Borges. „Solaris” face parte din genul ştiinţifico-fantastic „clasic” doar în mod formal.

Acţiunea este simplă. Pe o planetă îndepărtată se află trei cercetători ce caută să-i dezlege misterul şi eventual să intre în legătură cu oceanul gânditor ce pare a fi suprafaţa ei lichidă. Dar contactul cu presupusul creier gigantic se dovedeşte imposibil. Eşecul celor trei succede eşecurile miilor de cercetători care îi precedaseră în zeci de decenii de cercetări. „Inteligenţa” oceanului este totuşi evidentă: în camerele

cercetătorilor apar fiinţe reale pe care oceanul le modelase după un sondaj în subconştientul celor trei oameni. Spre deosebire de realizările obişnuite ale genului ştiinţifico-fantastic, aici cititorul nu mai urmăreşte faptele, ci se lasă antrenat de parabola unei fatalităţi enigmatice, ce prin capricii inextricabile interzice omului accesul spre explicaţii. Mitul labirintului reînvie într-o formă tulburătoare. Prin admiterea acestui aspect, „Solaris” se situează deodată într-o constelaţie prestigioasă. Ne referim la marile romane cu acţiune circulară ale lui Robbe-Grillet, Buzzati, Joyce, Pinget, Ollier. Eroii romanelor acestora sunt plasaţi într-o lume închisă, acţiunile lor iau forma unui cerc vicios. Concluzia pe care R.M. Albérès o trage cu privire la aceste romane se potriveşte perfect şi lui „Solaris”: „Universul romanesc a încetat de a fi o lume ce se pretează în mod docil inventarului şi analizei, pentru a deveni o lume necunoscută ce curge peste logaritmi, simboluri şi corespondenţe. Eroul romanului a devenit Tezeu în labirint”. Dacă în romanele scriitorilor amintiţi evenimentele se petrec într-un peisaj convenţional, lipsit de orice atribute reale sau, mai precis, expurgat de aceste atribute, în „Solaris” se recurge la o metaforă de o rară forţă expresivă. Planeta Solaris este ca însăşi un univers nepătruns, iar lupta oamenilor de a-l înţelege este lupta omului cu necunoscutul. Sensul acestor întâmplări nu trebuie neapărat socotit deprimant. De altfel, după cum arătam mai sus, cititorul nici nu aşteaptă

rezolvări miraculoase şi radicale ale enigmei. Rezolvări de acest tip pot fi întâlnite în literatura de duzină a *science-fiction*-ului, unde contactul cu civilizaţii mult diferite ca structură şi chiar nonatropomorfe se realizează în mod rapid şi ingenios. Farmecul lui „Solaris” nu stă în aşteptarea împlinirii clişeului. O poezie superioară apare sub aparenţa eşecurilor acelor oameni care nu reuşesc să înţeleagă. Este poezia labirintului, poezia acţiunii şi bucuriei pure de a cerceta.

Modificarea ideii de science-fiction. Scrieri ca „Solaris” sugerează de fapt un anume sfârşit al ideii „clasice” de *science-fiction,* înglobând genul în masa literaturii obişnuite. Dar până la asimilarea lui totală de către literatură va mai trece un timp. Deocamdată se poate vorbi însă foarte bine despre un gen literar aparte, ce continuă tradiţia milenară a basmelor, tradiţie care la rândul ei se nutreşte din străvechile mituri. Receptarea lui are loc după regulile receptării basmului, ţinând de o apetenţă a previzibilului final, satisfăcând o dorinţă de soliditate de ansamblu, ce se menţine în ciuda tuturor neprevăzutelor întâmplări pasagere.

Luciditatea îşi face însă loc din ce în ce mai mult în conştiinţa cititorului modern. Ea lasă tot mai puţin spaţiu pentru plăcerile pasive ale unui univers livresc previzibil, dominat deci fals demiurgic. Este foarte posibil deci ca într-o bună zi cititorii de *science-fiction* să se declare sătui de practicarea şi trăirea unei rigori artificiale. Pe de altă parte trebuie însă să remarc necesitatea

psihologică profundă a literaturii de anticipaţie sub raport informaţional. Este foarte posibil ca mulţi dintre cititorii ei să o urmărească, mânaţi de dorinţa neclarificată de a se informa ştiinţific, de dorinţa de a fi, măcar în felul acesta, în pas cu dezvoltarea ştiinţifică a epocii. Din acest punct de vedere o parte a *science-fiction*-ului este o încercare eroică de a informa ştiinţific. Din păcate însă, acele scrieri ce nu renunţă la un cuantum sensibil de informaţie ştiinţifică asezonat literar sunt iremediabil ratate sub ambele raporturi. Problema informării ştiinţifice are, după cât se pare, alte rezolvări.

Natura anticipaţiei. Vă amintiţi acea savuroasă afirmaţie despre faptul că o propoziţie de tipul „Marchiza ieşi la ora cinci” nu mai poate fi scrisă? Literatura de anticipaţie este însă saturată de întâmplări de felul acesta (în ea marchizele ies tot timpul, la toate orele, ea nu urmează o cale ce coincide cu evoluţia literaturii în general). De aici poate şi abundenţa producţiilor. Paradoxal în aparenţă, o literatură de întâmplări şi fapte multe este mai uşor de scris decât una dedicată unor zone ale conştiinţei. Şi astfel, sunt eroi ai *fantascienzei* care trec fără să obosească dintr-o carte în alta, parcurg întâmplări nemaipomenite, mor chiar, dar numai pentru a reînvia în volumul următor sub un alt nume şi într-o conjunctură schimbată, traversează ca nişte personaje de basm toate adversităţile. O crâncenă soartă literară au mulţi dintre aceşti eroi, siliţi să se urce în nave

cosmice sau în submersibile de mare adâncime. Ei trebuie să acţioneze sau, mai precis, trebuie să ilustreze ideea de acţiune. Şi, fatal, acţiunile lor sunt extraordinar de limitate, în ciuda eforturilor demne de toată lauda pe care le fac autorii. Cu toţii trec prin încercări la care îi supune o natură ostilă, cu toţii le biruie, fiindcă altfel nu se poate (aici ar putea fi vorba despre asemănarea pe care o are *science-fiction*-ul cu basmele, unde principiul bun iese totdeauna învingător, până la urmă). Dramele care se petrec nu pot fi drame de conştiinţă într-o viaţă în care latura materială, tehnică este atât de absorbantă şi cere o asemenea participare. Dacă destui eroi ai literaturii de anticipaţie nu pot scăpa de clişee, aceasta se datorează şi cadrului fatal limitat în care ei îşi desfăşoară vieţile şi acţiunile, în ciuda aparentei înfiinţări a posibilităţilor. E aproape de necrezut cum o literatură bazată atât de esenţial pe fantezie, având un spaţiu teoretic nelimitat înaintea sa, izbuteşte să rămână deseori monotonă. Niciun alt gen literar nu se pretează mai riguros la formalizări tematice (decât poate basmul). Intervine aici un paradox nu atât de inexplicabil pe cât pare: infinitatea de întâmplări prin care trec eroii aceştia este de fapt, şi nici nu poate fi altfel, o extrapolare, înţeleasă în sensul cel mai larg, a unor întâmplări deja petrecute, deja văzute. Este deci o infinitate care are legile ei şi ascultă de anumite teme cunoscute pe care le complică în mod mai mult sau mai puţin ingenios.

De aici bizara situaţie ce face ca o literatură a imprevizibilului să fie cea mai previzibilă. Lupta pentru cucerirea necunoscutului (în ordinea materială a lucrurilor) are „legile” ei, care apar în mai toate cărţile dedicate temei respective; există un mecanism al explorării ce nu se schimbă. Eroii trebuie neapărat să se urce în navă şi să plece. Ei trebuie să facă aceasta orice s-ar întâmpla, indiferent dacă nava este fotonică sau de alt tip. Apoi ei trebuie să descindă pe planeta respectivă, după ce în prealabil au trecut prin nişte încercări mai mari sau mai mici. Oricât de ingenios şi inventiv ar fi tratate aceste episoade ce nu pot fi ocolite, ele rămân previzibile, perfect previzibile. La fel sunt şi alte genuri de întâmplări ce se ivesc în literatura de *science-fiction.* De exemplu, istoria unei descoperiri, cu peripeţii tehnice dintre cele mai variate sau redarea unor călătorii ce se consumă în cadrul planetei noastre. Previzibilitatea aceasta m-a obsedat îndelung şi am încercat să o depăşesc.

Scriitorul nu ar mai trebui să încerce să deducă civilizaţia materială a viitorului, întrucât, oricât de spectaculoase i-ar fi salturile, ea rămâne previzibilă în esenţa ei, ci să-şi îndrepte atenţia mai cu seamă către modul în care se va dezvolta conştiinţa umană. Acesta este tărâmul în care *science-fiction*-ul va putea să evolueze. În acest domeniu lucrurile nu sunt previzibile, aici salturile pot trezi un interes literar. Nu evoluţia materială este interesantă în literatură, nu mijloacele de transport sau alte

lucruri de genul acesta, ci modul în care se va schimba conştiinţa omenească, mişcările pe care aceasta le va face.

Cuprins

Redactor : HERTA SPUHN
Tehnoredactor : MARIANA PUŞCAŞU
Apărut 1970.
Tiparul executat la Combinatul Poligrafic
„Casa Scînteii“, Piaţa Scînteii nr . 1, Bucureşti ,
Republica Socialistă România

